

32890

9811с234(143)

Пловдивска Търговско-Индустриална Камара.

КОНКУРСЪ ПО ТЮТЮНИТЪ

ВЪ гр. ХАСКОВО

—♦— 19—25 Февруарий 1907 г. —♦—

Издание на Камарата.

ПЛОВДИВЪ
Дружествена печатница „Съгласие“
1907.

Организиране на конкурса.

Покачването до наимовърностъ цѣната на тютюна прѣзъ 1902 год., прѣдизвикано най-вече отъ добрата организация на експортната търговия на тютюна, която чуждестраннитѣ компании уредиха у насъ и отъ конкуренцията на Американската компания: «America Tabacco Company», която искаше да вземе въ рѣцѣтъ си цѣлата търговия съ тѣй нарѣченитѣ турски тютюни, подѣйствува много насърчително върху производителното население въ страната. Слѣдующата година (1903) много земледѣлци се прѣдадоха на тютюневото производство, безъ даже да сж биле запознати съ отгледването на тая доходна култура. И дѣйствително, нея година населението произведе толкози много тютюнъ, но въ качествено отношение слабъ, щото пласирането му ставаше твърдѣ мъчно.

Прѣзъ лѣтото, като стана извѣстно че голѣма часть отъ тютюнитѣ ще останатъ непродадени, Бюрото на Камарата заведе обширна прѣписка, за да изучи чуждестранитѣ пазари и възможността за намиране нови дебюшета на мѣстнитѣ тютюни. Отъ това се добиха извѣстни резултати за мѣстния износъ, но същеврѣменно, стана доста ясно, че, за да се осигури пласирането на нашитѣ тютюни върху чуждитѣ пазари, трѣбва да се даде възможность на търговцитѣ—купувачи да образуватъ голѣми партии отъ сортировани тютюни. За нѣкои пазари сортировката се извършва отъ настаненитѣ у насъ голѣми чуждестранни експортни дружества, които издържатъ свои складове, има, обаче, пазари, какъвто е Еги-

петския и други, които предпочитат да купуват тютюн, който е вече прѣтърпялъ известна сортировка въ дома на производителя и отпослѣ да го допрѣработятъ не у насъ, а въ своитѣ фабрики. За тия именно пазари трѣбва да се подготви населението да произвежда тютюнъ, тъй като Египетския пазаръ за тютюнъ е единъ отъ най-големитѣ и защото Египетскитѣ търговци иматъ вече у насъ и свои прѣдставители, натоварени съ купуването на доброкачествени и отчасти сортировани тютюни и то на цѣни доста възнаградителни. Не отъ малко значение за подигане репутации на нашето тютюнопроизводство е, ако мѣстнитѣ тютюни отиватъ въ Египетъ и другадѣ направо отъ тука, съ българска марка, сортировани по начинъ както ги изисква тамошната фабрикация, безъ да прѣтърпяватъ друга манипулация въ Турция, както е правено до сега.

Всички тия обстоятелства сж довели Камарата до заключение, че, като най-сигурно срдство за поощрение населението да отгледва добри тютюни и да свикне да ги сортира поне отчасти още въ домоѣтъ си, могатъ да послужатъ *конкурситѣ — изложби*. Ето защо, въ едно отъ засѣданията на общото годишно събрание на Камарата, прѣзъ Ноември 1905 год. се взема рѣшение да се помоли Министерството на Търговията и Земледѣлието да влѣзе въ споразумѣние съ Министерството на Финансиитѣ и издѣйствува да се отпустнатъ 5,000 л. изъ фонда образуванъ отъ глоби и конфискации по нарушението закона за тютюна (чл. 13, точка б) *за да се организира въ гр. Хасково конкурсъ за доброкачествени и сортировани, като за износъ тютюни, съ парични награди за отличившитѣ се тютюнопроизводители*.

При разискване на това прѣдложение, въ Годишното Събрание на Камарата бѣ подигнатъ въпроса, че конкурса трѣбва да бжде прѣдшествуванъ отъ курсове по сортировката. Това мнѣние, обаче, особено за Хасково и околията, неможеше да има значение и не се възприе отъ събранието, защото тамошното население знае да сортира; ролята на курсове се извършва напълно

отъ складоветѣ на експортнитѣ компании въ които сж се изредили да работятъ съ стотини мъже, жени и дѣца и ако до сега не се е вършила тази сортировка, причината е била неговото нехайство или защото не е бивало насърдчавано къмъ това.

Въ изпълнение горното рѣшение на Общото Годишно Събрание на Камарата, Бюрото, съ специаленъ рапортъ (на 16 Декемврий 1905 г.) ходатайствува прѣд респективното Министерство въ смисълъ на вземаното рѣшение; въ резултатъ на това ходатайство Министерството прѣзъ м. Мартъ слѣдната (1906) година увѣдоми Камарата че се отпускатъ отъ въпросния фондъ, за организиране на конкурса само 3,000 л. По ходатайството на Камарата, за сжщия конкурсъ, се отпустнаха помощи 1500 лева отъ Старо-Загорския и 1000 л. отъ Пловдивски Окръжни Съвѣти.

Бюрото на Камарата, слѣдъ като доби съгласието на Министерството за отпускане на сумата, пристѣпи къмъ изработване програмата на конкурса, която не слѣдъ дълго бѣ готова и утвърдена (на 7 Юни с. г.) отъ Министерството на Търговията и Земледѣлието въ слѣдната форма:

При благосклонното съдѣйствие на Министерствата на Търговията и Земледѣлието и на Финансиитѣ, Пловдивската Търговска-Индустриална Камара обявява: конкурсъ за доброкачествени и добрѣ сортировани (като за износъ) тютюни, *съ парични награди за отличившитѣ се тютюнопроизводители* при слѣдната, удобрена отъ М-вото на Търг. и Землед., програма:

1-о. Откриванieto на конкурса ще стане на 19-й Февруарий 1907 година въ гр. Хасково и ще трае една седмица.

2-о. Въ конкурса ще участвуватъ тѣхнопроизводители отъ цѣла Южна България, които сж произвели прѣзъ послѣдната реколта най-малко 100 кгр. тютюнъ.

Съ цѣлъ само за реклама допускатъ се сжщо земледѣлческитѣ училища и тютюнопроизводители отъ останалата частъ на Княжеството, безъ право на награда.

3-о. Участвуващитѣ въ конкурса тютюнопроизводители трѣбва да прѣдставятъ цѣлото си производство, тъй както е записано въ прѣдвидената въ закона за тютюна, книжка образецъ № 5-а.

4-о. Всѣки, който желае да участвува въ конкурса, трѣбва най-късно до 10-й Октомври 1906 година, да заяви за това чрѣзъ надлъжно попълнена декларация.

5-о. Тютюнопроизводителитѣ получаватъ декларации отъ респективнитѣ общински управления и отъ Пловдив. Търгов.-Индустр. Камара.

6-о. Тютюнитѣ трѣбва да бждатъ прѣдставени въ гр. Хасково най-късно до 16 Февруари.

7-о. Прѣнасянето на тютюнитѣ до конкурсното помѣщение и вземането имъ обратно отъ производителитѣ както и продаването имъ ще става по установление въ правилника за прилагането закона за тютюня редъ; производителитѣ трѣбва да носятъ съ себе си сжщо и книжките, образецъ № 5-а.

8-о. Тютюнитѣ трѣбва да бждатъ амбалирани въ денкове по тегло не по-големъ отъ 40 килограма.

9-о. Всѣки тютюнопроизводителъ, който участвува въ конкурса длъженъ е да има между денковетѣ си и по единъ пробенъ денкъ.

10-о. Уредбата на конкурса става подъ ръководството на комисия въ съставъ: Хасковския мѣстенъ членъ на Пловдив. Търгов.-Индустр. Камара, Хасковския Окол. Началникъ, Градския Кметъ, Акцизния Началникъ, Инспектора на Земледѣлието и отраслитѣ му и Директора на Хасковското Низше Земледѣлческо училище. Прѣдсѣдателъ на тая комисия е члена на Търговско-Индустриалната Камара.

11-о. Тютюнитѣ се изпращатъ на адресъ на горѣпоменатата комисия и се приематъ въ конкурсната зала отъ специално назначенъ за тая цѣль акцизенъ персоналъ.

12-о. До тогазъ, до като тютюня на производителя не се приеме окончателно и въ изправностъ, отговоренъ е прѣдъ акцизнитѣ власти притежателя му за всѣки константиранъ недостигъ.

13-о. Транспортнитѣ разноси по изпращане и повръщането на тютюня сж за смѣтка на участниците въ конкурса.

14-о. Изложенитѣ въ конкурса тютюни ще се взематъ обратно отъ ступанитѣ имъ или отъ търговцитѣ, които би ги закупили, само слѣдъ като бждатъ прѣгледани отъ журитѣ.

15-о. При раздаване на паричнитѣ награди, освѣнъ добрата сортировка и доброкачествеността на тютюня, ще бжде вземено подъ внимание и произведеното отъ тютюнопроизводителъ количество.

16-о. На едно и сжщо лице нѣма да се дава повече отъ една награда.

17-о. Наградитѣ се опредѣлятъ отъ жури, състоящи се отъ по единъ делегатъ на Министерството на Търговията и Земледѣлието, на Министерството на Финанситѣ и на Пловдивската Търгов.-Индустриална Камара, къмъ които се прибавятъ трима души опитни сортировачи на тютюнь, неучаствуващи въ

конкурса и двама търговци на тютюнь. Сортировачитѣ и търговцитѣ на тютюнь се посочватъ отъ самитѣ конкуренти.

18-о. Рѣшенията на журито по раздаване наградитѣ ставатъ съ вишегласие и се протоколиратъ; тѣ сж въ сила, ако сж взети най-малко отъ половината членове и не подлежатъ на обжалване.

Въ случай на разногласие, гласътъ на Прѣдседателя рѣшава.

19-о. За конкурса се опредѣлятъ слѣднитѣ награди:

I класъ	1	награда	по 500 лв.	—	500
II	2	"	200 "	—	400
III	10	"	100 "	—	1000
IV	22	"	50 "	—	1100

лв 3000

Забѣлѣжка I. — Ще се дѣйствува прѣдъ Старо-Загорския и Пловдивски Окръжни Съвѣти да подпомогнатъ парично за увеличение на горнитѣ награди.

Забѣлѣжка II. — Въ случай, че прѣдвиденитѣ награди отъ единъ класъ не се раздадатъ по неяване на достатъчно число участници, или поради това, че изложенитѣ тютюни не заслужаватъ нѣкои отъ прѣдвиденитѣ награди, дава се право на журитѣ да разпредѣлятъ останалитѣ суми измежду участниците отъ други класове.

* *

Най-трудната страна при организиране изложбата — конкурсъ бѣ популяризирането на тази идея между тютюнопроизводителитѣ — които съ особена слаба заинтересованостъ погледнаха на тая инициатива на Камарата. Тая послѣдната направи всичко зависящо отъ нея, за да заинтересова тютюнопроизводителитѣ въ конкурса и да ги склони да взематъ участие въ него. Още прѣзъ м. мартъ 1906 г., прѣди изработването на самата програма, чрѣзъ специаленъ циркуляръ, Камарата обърна вниманието на Акцизнитѣ и Околийски управления изъ района и на своитѣ дѣйствителни членове, върху рѣшението си да организира конкурсъ по тютюнитѣ и ги подканяше да прѣдизвѣстятъ за това тютюнопроизводителитѣ да се готвятъ още отъ сега, когато се захваща разсаждането и отгледването на тютюня, да взематъ нужднитѣ мѣрки за да участвуватъ въ конкурса. Въ сжщата смисълъ се разгласи и чрѣзъ ежедневнитѣ вѣстници.

Слѣдъ утвърждение програмата на конкурса, на Бюрото на Камарата прѣдстоеше да употреби всички усилия за да въздѣйствува върху тютюнопроизводителитѣ и ги склони да взематъ участие въ конкурса. За тази цѣль, то прибѣгна до съдѣйствието на околийскитѣ и акцизни началници, до земледѣлскитѣ инспектори, до членоветѣ на Камарата, до търговцитѣ и фабрикантитѣ на тютюнь. Бюрото на Камарата неизпуствна изъ прѣдъ видъ да иска, по този случай, съдѣйствието и на основнитѣ учители, чрѣзъ респективнитѣ окръжни инспекции въ Пловдивъ и Ст.-Загора, изъ селата гдѣто културата на тютюня е разпространена. Съ една дума, всичко възможно за популяризиране идеята за конкурса между тютюнопроизводителитѣ, се направи отъ страна на Бюрото на Камарата. Въпрѣки това, обаче, до опрѣдѣления въ програмата срокъ на подаване декларации за участие въ конкурса, бѣха постѣпили много малко такива.

Това обстоятелство постави въ двоумѣние Бюрото на Камарата дали да устрои проектирания конкурсъ и при малцина конкуренти или да го отложи. Окончателното разрѣшение на този въпросъ, Бюрото отнесе въ общото годишно събрание на Камарата, което се откри на 16 ноември с. г. По сжия въпросъ Камарата сондира мнѣнието и на Министерството на Търговията. Както общото събрание на Камарата, така сжщо и Министерството се искааха въ смисълъ да се състои конкурса даже и тогасъ, когато състезанието става само между до сега заявилитѣ да взематъ участие тютюнопроизводители. При това за да могатъ да се привлекатъ повече тютюнопроизводители да взематъ участие, Камарата въ съгласие съ Министерството, бѣ принудена да направи извѣстни отстъпки отъ програмата на конкурса, прѣдполагайки че причината за да се явятъ до сега толкова малко конкуренти е може би обстоятелството че въ програмата сж прѣдвидени нѣкои ограничителни постановления. Ето защо: позволи се на тютюнопроизводителитѣ отъ подалечнитѣ околии, исключая Хасковската, да участвуватъ въ конкурса и съ най-малко по единъ денкъ тютюнь отъ 40 килограма, вмѣсто съ цѣлото си производство,

както е прѣдвидено въ точка 3 на програмата, стига само конкурента да удостовери, какво е количеството на цѣлото му производство; допустнаха се да бждатъ изложени въ конкурса и несортировани тютюни, само да сж отъ високо качество; срокътъ за подаване декларации прѣдвиденъ въ точка 4, се продължи до края на ноември; допустнаха се да участвуватъ и конкуренти, които по една или друга причина до опрѣдѣления послѣденъ срокъ, не бѣха подали декларация за участие въ конкурса. Всички тия отстъпления отъ програмата се разгласиха своевременно между тютюнопроизводителитѣ и прѣдизвикаха едно малко увеличение въ числото на конкурентитѣ, въ всѣки случай, не въ такъвъ размѣръ, както се прѣдполагаше.

Откриване на конкурса.

Изложбата се откри на 19 Февруари, както бѣ прѣдвидено въ програмата. Откриването стана веднага слѣдъ свършване на молебена, държанъ по случай националния празникъ въ този день, съ една подобаюша на случая прочувствена рѣчь, отъ прѣдседателя на Пловдивската Търговско-Индустриална Камара г-нъ В. Ив. Шоповъ, при стечение на многобройна публика и въ присѣдствието на делегати на Министерствата на Търговията и на Финанситѣ, на Варненската и Софийската Търговско-Индустриални Камари. За откриване на изложбата бѣха поканени да присѣдствуватъ съ специални делегати Министерствата на Търговията и на Финанситѣ, Търговско-Индустриалнитѣ Камари, Държавнитѣ Земледѣлчески училища, Пловдивската и Старозагорската Окрѣжни Постоянни Комисии, Садовската Опитна Станция, Инспекторитѣ по Земледѣлието изъ района на Камарата, както и фабрикантитѣ и търговци на тютюнь.

На тази покана се отзоваха Министерствата и Камаритѣ; Министерството на Търговията и Земледѣлието

се прѣдставляваше отъ г-нъ К. Малковъ — управителъ на Садовската Земледѣлческа Опитна Станция, Финансовото — отъ г-нъ Г. Койчевъ — инспекторъ при сѣшото Министерство; Варненската Т. И. Камара се прѣдставляваше отъ секретаря ѝ г-нъ Ж. Димовъ, а Софийската отъ Завѣдующия Информационната служба г-нъ Н. Якимовъ.

Слѣдъ обѣдъ, сѣщия день, пристигна въ града и Старо-Загорския Окръженъ Управителъ г-нъ Хр. Милевъ, който съ голѣмо усърдие бѣ далъ своето сѣдѣйствие за организирането на конкурса.

Освѣнъ изложителитѣ и интересующитѣ се граждани, изложбата бѣ посѣтена отъ множество тютюнопроизводители изъ околността, както и отъ нѣкои фабриканти и търговци на тютюнь изъ Пловдивъ, Ямболъ и другадѣ. Ако на изложбата се бѣха явили повече конкуренти, Камарата прѣднамѣрваше да покани да посѣтятъ конкурса и Директоритѣ на Румънската, Сръбската и Австро-Унгарската тютюневи режими, още повече че нѣкои отъ тѣхъ бѣха исказали сами подобно желание.

Щастливото съвпадение деньтъ на откриване изложбата съ националния празникъ и въздигнатата прѣдъ входа на самото здание на изложбата, триумфална арка, обвита съ трикольори и окичена съ национални флагове и зеленина, придадохъ на случая особена тържественостъ. Зданието въ което ставаше изложбата, бѣ въ срѣдъ града и напълно отговаряше на цѣльта. Подъ ръководството на Старо-Загорския Земледѣлски Инспекторъ г. Ивановъ и за смѣтка на Хасковското Градско Общинско Управление, зданието на изложбата бѣ добръ декорирано. Портрети, зеленина, знамена и други украшения отнемаха до нѣкъждъ еднообразието на изложбата, която безъ това щѣше да бѣде интересна само за тютюнопроизводителитѣ и търговцитѣ на тютюнь.

Тютюнитѣ бѣха наредени на денкове въ тритѣхъ етажа на зданието. Отъ всѣки максулъ и видъ бѣха извадени и поставени надъ денковетѣ по нѣколко елпезета, за да могатъ интересующитѣ да си съставятъ понятие за качеството и сортировката на изложенитѣ тютюни.

На лично мѣсто въ изложбата бѣха поставени двѣ табла изпратени отъ Садовската Опитна Станция, прѣдставляющи растителнитѣ и животински неприатели на тютюна, за да иматъ възможность посѣтителитѣ да се запознаятъ по-добрь съ тѣхъ.

Военната музика, както всѣкога при подобни случаи, веселеше конкурса прѣзъ цѣлия день, съ отбрани музикални пиеси.

*
* *

Въ конкурса вземаха участие 64 изложители. Отъ тѣхъ: 2 изложители участвуваха съ тютюнь отъ 10—25 кгр.; 10 души — отъ 100—200 кгр.; 12 души — отъ 200—300 кгр.; 9 души отъ 300—400 кгр.; 5 души — отъ 400—500 кгр.; 6 души — отъ 500—1000 кгр. и 2 души съ тютюнь повече отъ 1000 кгр. Само изложителитѣ отъ Ново-Загорска, Тутраканска и Силистренска околии, на брой 18 души, конкурираха съ по 1—5 кгр. тютюнь.

Журитѣ натоварени съ оцѣнение на изложенитѣ тютюни и опрѣдѣление на наградитѣ, държаха първото си засѣдание на слѣдующия день отъ откриване изложбата. Въ него день, участвующитѣ въ изложбата тютюнопроизводители направиха изборътъ на двамата търговци и тримата сортировачи — прѣдвидени въ точка 17 на програмата. Избраха се, търговци: Атанасъ Пулевъ и Георги Ивановъ Арнаудовъ, а сортировачи: Захари П. Дойковъ, Георги Анастасовъ Серезлията и Шерю Широолу. Колкото желателно и да бѣ, щото конституирането на журито и оцѣнката на тютюнитѣ да се извършеше прѣди откриването на самата изложба, съ което щѣше да се даде случай на интересующитѣ се да разгледатъ по-внимателно кой тютюнь каква награда е получилъ и защо, възможността бѣ отнета по слѣднитѣ двѣ причини.

1. Възползувани отъ отстъпката, която Камарата направи въ програмата, като разрѣши да участвуватъ въ изложбата и лица, които никакъ не бѣха подали декла-

рации или подали такива слѣдъ опредѣления срокъ, едва въ навечеріето на откриване изложбата нѣколко тютюнопроизводители докараха тютюнитѣ си за излагане.

2. Министерствата на Търговията и на Финансите забавиха назначение на своитѣ делегати, вслѣдствие на което и тия послѣднитѣ пристигнаха единъ день прѣди откриване изложбата; това попрѣчи за конституиране на журито по-рано, защото и тия делегати, съгласно точка 17 на програмата, влизатъ въ неговия составъ.

Протоколъ

на журитѣ по опредѣляне наградитѣ на участвуващитѣ въ конкурса по тютюнитѣ въ гр. Хасково тютюнопроизводителѣ.

Днесъ 20 февруари 1907 г. 10 часа пр. обѣдъ стана първото събрание на комисията за опредѣление наградитѣ на изложениѣ въ конкурса тютюни, въ составъ: К. Малковъ — делегатъ на Министерството на Търговията и Земледѣлието, Г. Койчевъ — делегатъ на Министерството на Финансите, П. Карапетровъ — делегатъ на Пловдивската Търговско-Инд. Камара и избранитѣ отъ страна на тютюнопроизводителѣ: а) търговци на тютюнъ изъ гр. Хасково Атанасъ Пулевъ и Георги Ивановъ Арнаудовъ, б) сортировачи: Георги Анастасовъ Серезлията, Захари П. Дойковъ и Щерю Широолу.

За прѣдседателъ на журитѣ се избра делегатътъ на Министерството на Търговията и Земледѣлието К. Малковъ.

Слѣдъ конституирането на журитѣ прѣдседателя прочете програмата на конкурса по която даде нѣкои обяснения. Веднага слѣдъ това се пристъпи къмъ прѣглеждане на тютюнитѣ, за която цѣль се отваряше всѣки денкъ тютюнъ.

Тѣй като всичкия тютюнъ не можа да се прѣгледа

сжия день, прѣглеждането се продължи и свърши на 21 сжия отъ 9 до 12 часа пр. обѣдъ.

Въ 2 часа сл. обѣдъ, сжия день, журитѣ пристѣпиха къмъ разпредѣление наградитѣ.

Понеже числото на наградитѣ отъ III класъ не бѣха достатъчни за да се възнаградятъ всички тютюнопроизводители, които бѣха прѣдставили тютюнъ еднакво добъръ и сортированъ съ тоя, който по-рано мина въ сжия (III) класъ и като се взема прѣдъ видъ че забѣлѣжк. I къмъ пунктъ 19 отъ програмата на конкурса прѣдвижда увеличение на наградитѣ въ случай че Старозагорската и Пловдивската Окрѣжни Постоянни Комисии отпустнатъ суми за конкурса, журитѣ рѣшиха да увеличатъ числото на наградитѣ отъ III класъ съ още петъ (5) награди.

Журитѣ рѣшиха тѣй сжщо IV класъ награди прѣдвидени въ програмата да стане V класъ, а наградитѣ отъ IV класъ да бждатъ по 75 лева, тѣй като между изложениѣ тютюни се констатираха и такива, които неможеха да бждатъ поставени ни въ III класъ, нито въ IV класъ.

За прѣдставенитѣ въ конкурса тютюни отъ: Цвѣтко Янковъ (22 $\frac{1}{2}$ кгр.) изъ с. Марково (Пловдивско) и Личо Рашковъ (15 $\frac{1}{2}$ кгр.) изъ с. Кърнаре (Пловдивски окр., Карловска околия), се рѣши да се дадѣтъ награди по 25 лева, защото макаръ че производителитѣ да сж произвели по-голѣми количества, обаче не прѣдставиха документъ, отъ който да се види какво дѣйствително непрѣдставеното количество е сортированъ по сжия начинъ както е сортированъ и прѣдставения тютюнъ. Тия двѣ награди се поставиха въ класъ VI.

Журитѣ опредѣлиха въ VII класъ, съ награди по 5 лева:

а) тютюнопроизводители участвуващи въ конкурса съ тютюни никакъ не сортировани, но отъ удовлетворителни качества;

б) изложители съ по 1—2 килограма тютюнъ отъ добро качество, но непридружени съ документъ отъ рес-

пективнитѣ власти удостовѣряющѣ, че останалия непрѣд-
ставенѣ тютюнѣ е тоже сортированѣ.

Слѣдѣ тия рѣшения на журитѣ, класовитѣ и на-
градитѣ се класифицираха по слѣдния начинѣ :

I	класъ	1	награда	отъ	500	лева	—	500	лева.
II	"	2	"	по	200	"	—	400	"
III	"	15	"	"	100	"	—	1500	"
IV	"	3	"	"	75	"	—	225	"
V	"	17	"	"	50	"	—	850	"
VI	"	2	"	"	25	"	—	50	"
VII	"	21	"	"	5	"	—	105	"
Всичко лв. 3630 лева.									

Списъкътъ на лицата получили наградитѣ е приложенѣ
къмъ настоящия протоколѣ и съставлява нераздѣлна часть
отъ него.

За удостовѣрение на горѣизложеното се състави
настоящия протоколѣ.

Делегатъ на Министерството на Търговия и Зе-
мледѣлието : *К. Малковъ.*

Делегатъ на Министерството на Финансиитѣ :
Г. Койчевъ.

Делегатъ на Пловдивската Търговско-Индустриална
Камера : *П. Карапетровъ.*

Търговци : *А. Пулевъ.*
Г. Ив. Арнаудовъ.

Сортировачи : *Захари П. Дойковъ.*
Щ. Широолу.
Г. Анастасовъ.

Списъкъ.

На тютюнопроизводителитѣ, които сж получили на-
гради въ конкурса по тютюнитѣ въ гр. Хасково, органи-
зиранѣ отъ Пловдивската Търговско-Индустриална Камера
на 19-й Февруарий 1907 год.

Награди I класъ, отъ 500 лева.

- 1 Иванъ Димитровъ с. Каснаково, Хасковска околия

Награди II класъ, по 200 лева.

- 1 Киро Ивановъ с. Каснаково, Хасковска околия
- 2 Сжббо Тѣневъ с. Старо село, Хасковска околия

Награди III класъ, по 100 лева.

- 1 Костадинъ К. Козарски с. Козарско, Пещерска окол.
- 2 Никола Петровъ с. Старо село, Хасковска околия
- 3 Тодоръ Пасковъ с. Старо село, Хасковска околия
- 4 Вашили Димитрова гр. Хасково
- 5 Кера Марашева гр. Хасково
- 6 Димитръ К. Габеровъ гр. Хасково
- 7 Желю Тодоровъ с. Мандра, Хасковска околия
- 8 Ванчо Стояновъ с. Криво поле, Хасковска околия
- 9 Вѣко Стояновъ с. Криво поле, Хасковска околия
- 10 Стефанъ Тепелиевъ с. Подкрѣпа, Хасковска околия
- 11 Димо Вълкановъ с. Сива рѣка, Харманлийска околия
- 12 Иванъ Шоповъ с. Кн. Борисово, Харманлийска ок.
- 13 Георги Русиновъ с. Езерово, Борисовградска околия
- 14 Ат. Ив. Мутовъ с. Езерово, Борисовградска околия
- 15 Димчо Тилевъ с. Узунджово, Хасковска околия

Награди IV класъ, по 75 лева

- 1 Стефанъ Каревъ с. Старо село, Хасковска околия
- 2 Тона Миткова с. Криво-поле, Хасковска околия
- 3 Райчо Георгиевъ с. Нова Махала, Харманлийска ок.

Награди V класъ, по 50 лева.

- 1 Христонъ Маноловъ с. Войводово, Хасковска околия
- 2 Филипъ Ивановъ с. Каснаково, Хасковска околия
- 3 Стефанъ Ивановъ с. Каснаково, Хасковска околия
- 4 Димитръ Киряковъ с. Каснаково, Хасковска околия
- 5 Дяко Димитровъ с. Каснаково, Хасковска околия
- 6 Петръ Ивановъ и С-ие с. Старо село, Хасковска ок.
- 7 Михо Тодоровъ с. Старо село, Хасковска околия
- 8 Илия Поповъ с. Старо село, Хасковска околия
- 9 Цвѣтко Дѣлевъ с. Мандра, Хасковска околия
- 10 Грозю Ванчовъ с. Узунджово, Хасковска околия
- 11 Захария Станковъ с. Узунджово, Хасковска околия
- 12 Дойко Лековъ с. Брѣгово, Хасковска околия,
- 13 Костадинъ Димовъ с. Бѣлица, Харманлийска околия
- 14 Тончо Петковъ с. Нова махала, Харманлийска околия
- 15 Павлю Георгиевъ с. Сива рѣка, Харманлийска околия
- 16 Хр. Г. Кьороловъ с. Езерово, Борисовградска околия
- 17 Кирю Русевъ, с. Езерово, Борисовградска околия

Награди VI класъ, по 25 лева.

- 1 Цвѣтко Янковъ с. Марково, Пловдивска околия
- 2 Личо Рашковъ с. Кърнаре, Карловска околия

Награди VII класъ, по 5 лева

- 1 Пею Тодоровъ с. Динево, Хасковска околия
- 2 Димо Дяковъ с. Кириловецъ, Хасковска околия
- 3 Славилъ Стойловъ, гр. Хасково
- 4 Бр. М. Лечеви с. Узунджово, Хасковска околия
- 5 Боню Жековъ с. Кн. Александрово, Хасковска ок.
- 6 Вълчанъ Т. Недевъ с. Нова-Махала, Харманлийска ок.
- 7 Ив. Нидѣлковъ с. Запалня, Н. Загорска околия
- 8 Дойчо Г. Цанювъ с. Д. Паничерево, Н. Загорска ок.
- 9 Петръ Цаневъ с. Червенаково, Н. Загорска околия
- 10 Кунчо Петковъ с. Червенаково, Н. Загорска околия
- 11 Н. Д. Калаиджиевъ с. Червенаково, Н. Загорска ок.
- 12 Щерю Николовъ, с. Червенаково, Н. Загорска ок.
- 13 Колю Димитровъ с. Червенаково, Н. Загорска околия

- 14 Генчо Юрдановъ с. Червенаково, Н. Загорска околия
- 15 Игната Петкова с. Червенаково, Н. Загорска околия
- 16 Михалъ Христовъ с. Червенаково, Н. Загорска околия
- 17 Кою Николовъ с. Червенаково, Н. Загорска околия
- 18 Петръ Колевъ с. Червенаково, Н. Загорска околия
- 19 Атанасъ Койчевъ с. Червенаково, Н. Загорска околия
- 20 Георги Георгиевъ с. Баня, Н. Загорска околия
- 21 Митю Г. Бъчваровъ с. Жребчево, Н. Загорска ок.

* * *

По прѣдварителна покана отъ страна на Камарата, г-нъ К. Малковъ и г-нъ Ст. Ивановъ — директоръ на Хасковското нисше Земледѣлско-училище, на 19-й вечеръта, въ градския салонъ, прѣпълненъ съ публика, държаха сказки. Г-нъ Малковъ говори върху: „най-распространенитѣ болѣсти и неприятели на тютюня“, — а г-нъ Ивановъ — върху историята на тютюневата култура, значението ѝ за българския земледѣлецъ и мѣрките, които трѣбва да се прѣдприематъ за да се постави тази възнаградителна култура на подобащата ѝ висота.

Заслужава да се отбѣлѣжи че скаскитѣ се изслушаха отъ всички присѣтствующи — изложители, делегати и множество граждани — съ особено и заслужено внимание.

Поради голѣмия интересъ който прѣдставляватъ тия двѣ скаски, ний ги възпроизвеждаме, по нататѣкъ, на настоящия отчетъ.

Заедно съ тия двѣ скаски Бюрото на Камарата прѣднамѣрваше прѣзъ врѣме на изложбата да организира едно събрание отъ търговци на тютюнь, по-крупни тютюнопроизводители и други заинтересовани въ производството и търговията на този артикулъ лица и учрѣждения, гдѣто въ редъ засѣдания да станатъ разисквания върху прѣчките, които спѣватъ тютюневото производство и търговия — прѣчки създадени било отъ закона и правилника за тютюня, било отъ други обстоятелства. Въ

такъв случай щеше да се гласува една резолюция въ която да се искаже мнѣние, като къмъ какви подобрѣния въ законодателството трѣбва да прибѣгнатъ компетентнитѣ власти и какви мѣроприятия да се прѣдприематъ за да се подобри и разшири тютюнепроизводството и стане доходенъ народенъ поминѣкъ.

Подготовителнитѣ работи по свикване на това събрание бѣха направени отъ страна на Бюрото на Камарата, обаче, по непрѣдвидени отъ него обстоятелства — заболѣването на секретара на Камарата тая — инициатива неможа да се реализира и използва най-удобния моментъ за подобна една конференция.

Въпрѣки това, идеята за устрояване на конференция по тютюневата култура, ни най-малко е изоставена отъ Камарата; въ едно близко бѣдаще Бюрото прѣднамѣрва да реализира този свой планъ.

Изложбата се закри на 25 сѣщи безъ всѣкакви официалности.

Значение на тютюневото производство и мѣрки за подобрѣнието му

(Скаска държана отъ Директора на Хасковското нисше земледѣлско училище г-нъ Ст. Ивановъ).

Почитаеми Господа,

Почитаемата Търговска-Индустриална Камара, малко късно, едва на 8 януари т. г., въ началото на годината, когато имамъ особено много работа за приготвянето на разни отчети, ми направи висока честь, като благоводи да ме натовари съ приготвянето на една подходяща рѣчь за събранието, което ще се състои отъ заинтересовани съ тютюнепроизводството и тютюневата търговия лица, по случай откриванieto на тютюневия кункурсъ, устроенъ отъ сѣщата Камара отъ 19 до 25 Февр. с. г. въ гр. Хасково.

Понеже врѣмето бѣ сравнително кратко и като вземахъ прѣдъ видъ лицата, които ще присѣдстватъ на това събрание, азъ рѣшихъ да Ви кажа нѣщо по мѣрkitѣ за повдиганieto на тютюнепроизводството, като сжщеврѣмено, за да не бѣда много отекчителенъ за неинтересующитѣ се отъ тази материя, азъ ще кажа прѣдварително нѣколко думи за историята на тютюна.¹⁾

Както Ви е извѣстно, на 12 октомври 1492 година, Христофоръ Колумбъ е слѣзълъ на острова Guanahani, когото той отпослѣ нарѣкълъ Санъ Салвадоръ. Тукъ за пръвъ пѣтъ се изпрѣчилъ на смѣлия адмиралъ и неговитѣ спътници новия свѣтъ съ неговитѣ червенокожи жители. За голѣмо тѣхно очудване, Колумбъ и хората му видѣли, че, намерващитѣ се на брѣга мирни индианци, изпускали отъ устата и носѣтъ си облаци отъ димъ. Този димъ произхождалъ отъ единъ изсушенъ буренъ, завитъ въ царевиченъ листъ въ цилиндрическа свивка, на която тѣ единия край туряли въ устата си, а другия запалвали и теглили и изпускали димѣтъ. Една такава свивка тѣ казвали Tabaco.

Сжщото съобщава и калугера Babtolomeo de las Casas за индианцитѣ отъ Хаити.

Думата Tabac е означавала значи, първоначално, при индианцитѣ приготвената цилиндрическа свивка за пушене, а не самия буренъ, който се е употребявалъ за пушене. Отпослѣ, обаче, повечето народи сж означили съ думата Tabac изсушенитѣ листа на растението, които се употребяватъ за пушене т. е. тютюна.

Първитѣ съобщения за тютюневото растение е направилъ Fray Romano Pane, когото Колумбъ оставилъ при второто си пѣтешествие прѣзъ 1496 година въ Хиспаниола, за да покрѣсти индианцитѣ. Той научилъ тѣхния езикъ, запозналъ се съ тѣхнитѣ нрави и обичаи и научилъ растението, на което сухитѣ листа тѣ пушили. Въ една статия за туземнитѣ жители той нарѣкълъ това растение опoitеленъ буренъ (Herba inebrians). По на-

¹⁾ Повечето отъ казаното е заето отъ: Friedrich Tiedemann Geschichte des Tabaks

тагъкъ той пише, че индианците имали една вилообразна тръба, на която крайщата тѣ туряли въ носовитѣ си дупки, а другия край държели надъ горящитѣ върху разпалени въглища тютюневи листа и поемали по този начинъ чрѣзъ носѣтъ си тютюневия димъ. Тази тръба се е казвала пакъ *Tabaco*. Туземцитѣ се веселили при своитѣ празници съ поеманieto на тютюневия димъ, който ги опойвалъ и приспивалъ. Сѣнищата при този сѣнъ се смѣтали за новини отъ другия свѣтъ. *Romano Rane* е съобщилъ най-послѣ, че зеленитѣ тютюневи листа били отличенъ цѣръ за рани, съ които индианцитѣ често си служили.

По-пространни свѣдения за тютюна е далъ отпослѣ *Ganzalo Hernandez de Oviedo y Valdes*, който е стоялъ на разни служби дълго врѣме въ новия свѣтъ и е ималъ възможность да изучи добръ всичко що се отнася до тютюна.

Освѣнъ тѣзи пжтешественици, съ тютюна сж се занимавали много души, нъ най-важенъ отъ тѣхъ е *Franzisco Hernandez de Toledo*, лайбмедика на кралъ Филипъ II, който е билъ испратенъ отъ послѣдния въ Мексико, прѣзъ 1560 год., за да напише една естествена история за новия свѣтъ. Между другото той пише, че пушението на тютюна имало слѣднитѣ послѣдствия: причинявало сѣнъ, отстранявало чувството на умореность, отстранявало болкитѣ особено на главата, съдѣйствало за отдѣляне на слюнката, олекчавало астматическитѣ припадѣци и усиляло стомаха. Ако обаче пушенето се практикувало въ голѣмъ размѣръ, то то-било врѣдно, защото възбуждало възпалителна афекция на дробѣтъ и причинявало разни други нецѣрими болѣсти.

Забѣлжително е, че мексиканцитѣ още отъ старо врѣме сж употребявали лули.

Никой отъ досегашнитѣ изслѣдвачи на историята на тютюна не се е наемалъ да разрѣши въпроса: какво е накарало индианцитѣ най-напрѣдъ да почнатъ да пушатъ. Всички обаче се съгласяватъ въ това, че пушението е единъ старъ обичай, и че помежду индианскитѣ плѣмена владѣе прѣданието, че тѣ иматъ тютюна и лулата отъ

слънцето или отъ живущия въ него Великъ духъ и както тютюна така и пушението се смѣтатъ за нѣщо свѣто.

Навѣрно индианцитѣ сж захванали да пушатъ тютюнъ по слѣдния начинъ:

Тютюна се е намиралъ, па и сега още се намира, въ нѣкои части на Америка въ диво състояние. Вѣроятно въ прѣдисторическитѣ врѣмена той се е намиралъ въ голѣми количества и индианцитѣ, при своето номадство, сж употребявали за подклаждане и поддържане огньовѣтъ си сухитѣ тютюневи стебла и листа. Понеже по блатиститѣ мѣста въ Америка има много комари, то, може би, че мѣстнитѣ жители сж си служили, съ лесно горящитѣ и даващитѣ много димъ тютюневи стѣбла и листа, за пропѣждане на комаритѣ. По този начинъ тѣ сж имали възможность да дишатъ тютюневъ димъ и да почувствуватъ удоволствие. Това ще да ги е накарало по-послѣ да свиватъ листата, да ги палатъ и поематъ въ устата си образующия се димъ. Както казахъ, индианцитѣ сж гледали на тютюна като на нѣщо свѣто, което имъ е подарено отъ слънцето или отъ живущия въ него Великъ духъ и затова лулата е играла въ тѣхния животъ много голѣма роля.

Всѣкога, когато е имало нѣкакъвъ свѣтъ, било само отъ главатаритѣ на едно плѣме или на нѣколко плѣмена, старейшината е ставалъ, изправялъ се е въ срѣдъ събранието, членовѣтъ на което сж образували една окръжность, пушилъ е изъ миротворящата лула¹⁾ (*Friedenspfeife, Calumet*) къмъ слънцето, слѣдъ това къмъ останалитѣ 3 земни насоки и е давалъ подиръ това подъ редъ на всѣки отъ членовѣтъ на събранието да пуши отъ лулата. Съ това пушене се е викалъ Великия духъ на помощъ и за свидѣтелъ.

Всѣки, който е носилъ при себе си една миротворяща лула, е билъ неприкосновенъ. Тя е замѣствала сегашното бѣло знаме. Който би си позволилъ да докачи една миротворяща лула е бивалъ наказванъ съ смъртъ.

¹⁾ Обикновена лула, която е много укичена. Тя е била единъ видъ бѣло знаме на плѣмето.

На главатара на едно плѣме, който е носилъ подобна лула сж оказвани всѣкога, и при най-дивитѣ народи, най-голѣми почести и не се било случвало никога да е билъ докаченъ носителя на миротворящата лула, макаръ че съ нея много европейци сж злоупотрѣбвали. Пратеницитѣ сж бивали посрѣщани тържествено и съ голѣма радостъ и главатаритѣ сж се стараяли да имъ услужатъ понай-добъръ начинъ.

Обикновено се смѣта, че казания по-прѣди de Oviedo пръвъ е донесълъ въ Европа тютюнево сѣме. Тютюнътъ се сѣялъ отначало само заради неговитѣ хубави цвѣтове, а Nicolo Mardes, учителъ по лѣкарството въ Севилския университетъ, за пръвъ пжтъ е величаялъ тютюна като едно отлично лѣкарство.

Въ това врѣме, 1560 год., Jean Nicot, французски посланикъ при Португалския дворъ въ Лисабонъ, получилъ отъ единъ приятелъ тютюнево сѣме отъ Америка. Като любителъ на рѣдкитѣ растения, той го посѣлъ въ градината си. Понеже листата на това растение били хвалени като едно хубаво лѣкарство за рани, то той се рѣшилъ да направи съ него опити. Единъ младъ чловѣкъ ималъ единъ лошъ цирей на носѣтъ си и той (посланика) го съвѣтвалъ да наложи болното мѣсто съ смачкани зелени тютюневи листа. Това било направено и цирей миналъ.

Слѣдъ нѣколко врѣме готвача на Nicot значително си порѣзалъ ржката и тютюневитѣ листа докарали едно бързо изцѣряване. Сжщо така съ уснѣхъ били употребени тютюневитѣ листа противъ единъ апсесъ на кракътъ на единъ благородникъ и лишея по лицето на една жена. За тѣзи добри резултати се научилъ скоро цѣлия Лисабонъ и загова често хората си вземали тютюневи листа отъ градината на посланика и народа наричалъ тютюна „посланиково растение“.

Nicot слѣдъ това се рѣшилъ и изпратилъ тютюневи листа и сѣме на кралицата Катерина отъ Медичи, жената на кралъ Хайнрихъ II и нѣколко придворници съ наставления какъ да сѣятъ, отгледватъ и употребяватъ тютюна. Отъ тамъ послѣ тютюневото растение се е раз-

пространило въ Германия, Италия и т. н., обаче пушенето на тютюна се е разпространило по-послѣ.

Кждѣ срѣдата на 16 столѣтие въ Испания и Португалия за пръвъ пжтъ сж видени моряци, които сж се връщали отъ новия свѣтъ, да пушатъ.

Този чуденъ обичай скоро се разпространилъ по тия двѣ страни и то до толкова, че редко се намѣрва човѣкъ, който да не пуши.

Въ Англия за пръвъ пжтъ сж видени пушачи прѣзъ 1586 год., когато адмиралъ Francis Drake се върналъ отъ новия свѣтъ. Той взелъ съ себе си нѣколко Колонисти, които вече пушили тютюнъ. Когато тѣ слѣзли на 27 юни, 1586 год., въ Плимутъ отъ параходитѣ и запушили тютюнъ, прѣдизвикали най-голѣмо любопитство и очудване.

Този особенъ обичай подѣйствувалъ раздражително и въ скоро врѣме се намѣрили хора, които опитали, а отпослѣ навикнали да пушатъ непрѣстанно. Особено страстенъ пушачъ е билъ Walther Raleigh, който има голѣми заслуги въ разпространение тютюно-пушението, заради което той, подъ прѣдлогъ че е правилъ нѣкакъвъ заговоръ, билъ обезглавенъ.

Пушението бързо се разпространило въпрѣки всички прѣчки и осмивания, които сж правени на пушачитѣ. Иакобъ I е билъ толкова ядосанъ отъ тютюно-пушението, че въ 1603 год. е написалъ на латински една книга противъ пушението подъ надсловъ¹⁾: „Неприятелъ на пушението или игра на единъ кралъ върху злоупотрѣбѣнието съ тютюна“, въ която той казва: „най-послѣ о! граждани, ако има още у Васъ срамъ, оставете този не здравъ обичай, произлѣзълъ въ срамъ, възприетъ съ грѣшка, разпространенъ съ лудостъ, дразненъ съ божия ядъ, който разсипва здравето, разбърква кжщивостѣта, унижава народа въ отечеството и го прави безпочетенъ въ чужбина, който дѣйства неприятно на носѣтъ, врѣдно на мозакътъ и лошо на бѣлия дробъ, и най-послѣ: неговитѣ черни облаци димъ приличатъ на сжщинския адъ“.

¹⁾ Misocapnus seu de abusu Tabaci Lusur regius. Londini, 1603.

Освѣтъ това той наложилъ на тютюна данѣкъ отъ 6 шиллинга и 10 пенси за 100 пфунта. Слѣдъ това тютюна се разпространилъ въ Холандия и Белгия (1590 г.), Франция (1626 г.), Германия (1622 г.), Швеция и Норвегия (1616 г.), Русия въ края на 16 столѣтие и т. н.

Пушението на тютюна въ Турция е въведено въ началото на 17 столѣтие, въ врѣме на царуването на Ахмедъ I. Турския историкъ Наима Рауфстулебаръ казва, че тютюна е станалъ извѣстенъ въ Цариградъ прѣзъ 1605 год. сл. Р. Хр. Това се схожда съ онова що казва английския пжтешественикъ Sandy, който е посѣтилъ прѣзъ 1610 год. турския главенъ градъ и който казва, че турцитѣ били наскоро научили пушението отъ английски моряци и че тютюна е билъ внасянъ отъ Англия. Прѣзъ 1614 г. Della Valle е билъ въ Цариградъ и съобщава, че тамъ пушението било се силно развивало.

Появяването на този американски обичай въ царството на османитѣ е забѣлжително както по страстността, съ която турцитѣ сж му се прѣдали, така и съ строгостта, съ която пушенето е прѣслѣдвано. Още съ въвеждането на тютюна (и кафето) въ османската държава, той се толкова разпространилъ, че станалъ една необходимостъ за живота на турчина, поради което неговия образъ се е взелъ за плаката по кафенетата и тютюнджийниците, тъй като турчина е немислимъ безъ чабукъ и кафе. Тютюна и кафето сж станали за османска полюситѣ, върху които се въртятъ всички измислени удоволствия. Кафе, тютюнъ и опиумъ (и тайно виното и ракията) сж за османлията необходимитѣ елементи за удоволствие.

Срѣщу пушението на тютюна най-напрѣдъ е възстановило духовенството, което е казвало, че пушението е противно на корана и е издѣйствувало забраняването му и налагане на пушачитѣ голѣми наказания. На хванатия пушачъ е продупчванъ носътъ и прѣзъ дупката прѣкарванъ чабукъ, слѣдъ което е бивалъ качванъ на магаре, прѣкарванъ прѣзъ Цариградскитѣ улици и излаганъ на присмѣхътъ на тълпата.

Въ 1633 година въ Цариградъ е имало единъ голѣмъ пожаръ, който развълнувалъ и огорчилъ населението, което особено ясно се е виждало и чувало по кафенетата. Поради това султанъ Мурадъ IV далъ заповѣдъ, която била строго изпълнена, за затваряне и събаряне на кафенетата, които били сборище на недоволниците. Слѣдъ това послѣдвало веднага запрѣщение то на пушението, срѣщу смъртно наказание. Като причина за тази мѣрка се е посочвала опасността за пожаръ, която произлиза отъ пушението. Въ сжщностъ обаче това е било една политическа мѣрка на висшата полиция, която мѣрка е имала за цѣль, чрѣзъ възпиране посѣщенията на кафенетата и пушението на тютюна да се отстранятъ срѣщитѣ на недоволниците и критикувачитѣ. Нарушителитѣ на тази заповѣдъ сж били най-строγο наказвани съ ятагана. Този жестокъ султанъ самъ е обикалялъ нощно врѣме и всѣки, който е бивалъ намѣренъ, че пие кафе и пуши, е бивалъ убиванъ веднага. Намѣренитѣ на сутринята по улицитѣ мъртви тѣла сж свидѣтелствали за извършената прѣзъ ноцта тирания. По таквъ начинъ мнозина любители на кафето и тютюна сж заплатили това удоволствие съ живота си¹⁾.

Убийствата на пушачитѣ сж се продължавали и прѣзъ врѣме на войната, която Murad IV е водилъ прѣзъ 1638 г. съ Персия. Всички солдати, които сж били хванати че пушатъ тайно, сж бивали убивани, чрѣзъ отрѣзване на главата, обѣсване, разсичане на четири парчета или, като имъ сж строшвали ржцѣтѣ и краката, сж ги хвърляли прѣдъ палаткитѣ имъ. Издаденитѣ отъ султанъ Мурада IV тежки наказания не сж били отмѣнени и при царуването на Ибрахима, затова любителитѣ на тютюна намѣрили спасение въ емфието. Въ годишниците на османската държава се говори, че за прѣвъ пжтъ въ 1642 г. сж видени въ Цариградъ хора да смъркатъ тютюнъ.

Въ врѣме на царуването на Мохамедъ IV сж били

¹⁾ von Hammer — Burgstall. Geschichte des Osmanischen Reichs Bd 5 стр. 160.

възстановени кафенетата и отменени заповедите за пушението на тютюна. От тогава пушението на тютюна се е разпространило бърже между всичките съсловия и е станало при мързеливия турчин най-обикновеното средство за убиване на времето както въ кафенетата, така и на пазара и въ харема. Даже и жените още от тогава, дори и до сега, сж прѣдадени всецѣло на пушението.

Тѣй като тютюна тогава е билъ сравнително доста скъпъ то, разбира се, редовно сж могли да го пушатъ само по-богатите, още повече, че много рано, още прѣзъ 1688 т., вслѣдствие вѣчните турски финансови мѣнотий, той билъ обложенъ съ данѣкъ.

Тѣй като по-богатите турци сж имали постоянно съприкосновение съ по-богатите българи било по частни работи, било по разни свѣти въ управлението, то, нещѣ съмнение, че, тѣ сж били почерпвани отъ турците съ тютюнъ и постѣпено сж привикнали да го пушатъ. Отъ по-богатите пушението е прѣминало въ по-долната българска маса, обаче то се е ограничило всѣкога само между мъжете, и никога не е вземало такива голѣми размѣри, както между турците или западно европейските народи.

Че така е вървело разпространението на пушението тютюна се вижда и отъ обстоятелството, че между нашите стари чорбаджии, които сж били постоянно въ съприкосновение съ висшата турска класа, много наредко има нѣкой да не пуше, когато между старите наши селяни, които сж живѣли въ чисто български села, почти 50 % не пушатъ.

Въ днешна България тютюнътъ се пуши отъ 200—225 год. и азъ съмъ сръщалъ стари хора, които сж слушали отъ бащите си, че помнатъ кога за пръвъ пѣтъ е донесено тютюнъ.

Важно е да се отбѣлѣжи, че между турците пушението не е срамно нѣщо и че бащата се гордѣе, когато види синътъ си, па билъ той и 7-8 годишенъ, да пуши. Сжщо така и въ Западна Европа е нѣщо обикновено да се види единъ момѣкъ, на 15-18 год., да

пуши съ баща си. У насъ поне за ония, на които идеалите не сж „червените връски“ и „интернационализма“ пушението е нѣщо не почетно и много често синовете съ напѣднала възраст не пушатъ прѣдъ своите родители.

Трѣбва при това да ви съобща, че при Plutarch¹⁾ а се намира слѣдния пасажъ: „По течението на р. Hebrus (нашата Марица) въ Тракия расте едно растение, на което жителите кжсали върховете и ги туряли въ огънятъ, слѣдъ което гълтали образувалия се димъ, отъ който тѣ се опоявали и заспивали дълбоко“. Споредъ едни автори това растение е било конопътъ, а споредъ други то е *Datura Stramonium*, обаче по никой начинъ това не било тютюнъ.

Прѣди да свърша съ историята на тютюна, нека кажа нѣколко думи и за наименованието му. Тютюна се е казвалъ отъ индианците въ Америка *petun*, *petum*, и т. н. и г. Юрданъ Ивановъ²⁾ прѣдполага че отъ тамъ произхождало и нашето наименование още повече че у насъ тютюна и до днесъ по нѣкой мѣста се нарича тютюнъ. При все че малко разбирамъ отъ филология, азъ все пакъ мисля, че макаръ между американското първобитно наименование на тютюна и нашето да има голѣма прилика, все пакъ тази прилика е случайна и въ сжщностъ думата тютюнъ произхожда отъ турската дума *тунъ*, която не е арабска и означава димъ. На арабски тютюна се казва *дакхонъ*, което е прѣводъ отъ *тутунъ* и означава димъ. Арабската дума рѣдко се употрѣбява въ турския езикъ.³⁾

Въ България на много мѣста по-простите хора и до сега казватъ *тутунъ*.

Слѣдъ този малѣкъ прѣдговоръ, който имаше за цѣлъ само да задоволи Вашето любопитство, позволете ми, почитаеми господа, да Ви занимая съ несравнено много по-важния въпросъ за повдигането на нашето тютюнопроизводство.

¹⁾ De fluviis p. 1149, Reisk. p. 718.

²⁾ Облагане на тютюна въ България въ списанието на Българското Иконом. Д-во год. VI кн. I стр. 6.

³⁾ Tiedemann, geschichte des Tabaks, стр. 184.

За да отговоримъ обаче на него ние трѣбва прѣдварително да отговоримъ на слѣдующия въпросъ: има ли бждаще тютюна, който произвежда България?

Както е извѣстно, тютюна се употрѣбва главно чрѣзъ пушене, смъркане и дѣвчене. Отъ тѣзи три начина най-разпространенъ е първия, т. е. пушенето, което пѣкъ става главно чрѣзъ папириси (cigaretten), пури (cig. pipe) и лули. Пушенето тютюна като пури е най-старото, първобитното, нѣ сжщеврѣмено и най-приятното, макаръ че тука играе голѣма роля вкусътъ на пушача. Обаче, пурата не е така пригодна за днешното врѣме; тя е вече нѣкакъ си не модна и не уйдисва въ днешния животъ. За нейното изпушаване се изисква много врѣме и прѣдпазливо носене и голѣми джебове. Това не може да го има нито войникъ,¹⁾ нито продавача въ европейскитѣ магазини, нито държавния и частния чиновникъ, нито работника въ фабриката, нито свѣтовната дама. Тѣ всички искатъ да бждатъ спрѣтнати, безъ всѣкакви подутости на джебоветѣ, не разполагатъ съ врѣме и затова, щатъ-нѣщатъ, сж принудени да пушатъ папираса, били тѣ готови или направени сами отъ тѣхъ. Единъ войникъ не може въ 10-тѣ минути, които му се даватъ за почивка да запали пура, нито пѣкъ може да я носи, защото тя при обучението ще се смачка.

Така е съ желѣзничара, така е съ работника, така е съ всички търговски служители и частни чиновници. Тѣ всички немогатъ да иматъ прѣзъ деня толкова свободно врѣме, щото да пушатъ пури, нѣ тѣ могатъ да излизатъ на вънъ и да употрѣбятъ 5 минути за изпушването на една папириска.

Че това е така се вижда отъ фактътъ, че употрѣблението на папирситѣ въ послѣднитѣ нѣколко години, въ всичкитѣ западно европейски държави, въ които ний би могли да изнасяме тютюна, се е увеличило нѣколкократно и въпрѣки всички прѣчки и по-голѣми данѣци, употрѣблението на папирситѣ се увеличава и ще се увеличава.

¹⁾ Имамъ прѣдъ видъ западно европейскитѣ условия.

Тѣй като най-добрия тютюнь за папириси е онзи, който се произвежда въ Македония, то неше съмнение че съ увеличаването на употрѣблението имъ ще се увеличава и трѣсенieto на македонския респ. нему подобния български тютюнь.

Слѣдвателно ние не трѣбва да се боимъ, че неше можемъ да намѣримъ пазаръ за нашия тютюнь. Напротивъ, спредъ мене, пазарътъ за нашия тютюнь не само сжществува, нѣ той отъ день на день расте, обаче, за да можемъ да го използваме, освѣнъ една разумна политика спремо странитѣ, които консумиратъ нашия тютюнь—защото той въ повечето държави е монополъ—изисква се да се изпълнятъ редъ други условия, за които ще говоря по-послѣ.

Значи, пързото условие за подкрѣпване и подпомагане на една ступанска дѣятелностъ: — сжществуването или поне възможността да се създаде пазаръ за продуктитѣ ѝ —го има и ние сме длѣжни да подпомагаме тютюнопроизводството.

Това отъ една страна, а отъ друга, — като се има прѣдъ видъ:

1. Че тютюнопроизводството е една много интензивна култура, че съ тютюна — отъ момента на посѣването до приготвлението му за продажъ — постоянно трѣбва да се работи стрѣкъ по стрѣкъ и листо по листо, само съ рѣцѣ.

2. Че тая работа могатъ да извършватъ малолѣтни, стари и въобще неспособни или ненамиращи друга работа членове на сѣмейството на дрѣбния земледѣлецъ.

3. Че, ако не е тютюнопроизводството, казанитѣ по-прѣди работни рѣцѣ ще бждатъ непродуктивни и въ тяжесть на днешния тютюнопроизводителъ.

4. Че много отъ нивитѣ които се експлоатиратъ чрѣзъ сѣне на тютюнь сж непригодни почти за никаква друга култура.

5. Че ако не е тютюнопроизводството съ доста голѣмия си брутенъ приходъ, повечето отъ дрѣбнитѣ земледѣлци, които днесъ произвеждатъ тютюнь би трѣбвало просто да гладуватъ.

6. Че чрѣзъ тютюнопроизводството се почистватъ, както чрѣзъ никоя друга култура, нивитѣ отъ буренитѣ, съ което се увеличаватъ послѣдующитѣ реколта. За насъ тютюна прѣдставлява това, което въ по-напрѣдналитѣ страни прѣдставлява захарното цвѣкло.

7. Че работитѣ съ тютюна сж разпрѣдѣлени така, че макаръ тютюна и да изисква много работни ржѣѣ, то тѣ се намиратъ между другата работа, безъ врѣда на послѣдната.

8. Че тютюна е едно отъ малкото растения, които се поносятъ т. е. които могатъ много години да се сѣятъ на една и сѣща нива, неприкжснато едно подиръ друго, вслѣдствие на което и онзи, който притежава малко земя, все пакъ може почти непрѣстано да обработва тютюнъ и добива най-голѣмитѣ възможни и трайни брутни, па и чисти, приходи отъ земята си, които приходя той би могълъ иначе да добие само чрѣзъ нѣкоя трайна култура, като лозе, градина и т. н., които искатъ и много капитали за основаването и подържанieto имъ — особено въ първитѣ не даващи приходи години — и много знания и умѣния за отгледването имъ по такъвъ начинъ, че да даватъ приходитѣ на тютюнопроизводството.

Такова нѣщо не е въ състояние да направи нашия дрѣбенъ земледѣлецъ, който днесъ се занимава съ тютюнопроизводството. Това може да направи само богатия съ капиталъ и знания земледѣлецъ.

9. Че землевладѣнието и земледѣлието въ онѣзи кжтове на нашата татковина, дѣто се обработва тютюна, е дрѣбно, разхвърлено, че земледѣлцитѣ сж бѣдни, безъ особени познания и съ многочислени фамилий, слѣдователно най-подходящитѣ за тютюновата култура и

10. Понеже тѣзи хора, при днешнитѣ наши условия, не сж въ състояние по никакъвъ другъ начинъ да добиятъ отъ земята си тия приходи, които получаватъ чрѣзъ тютюнопроизводството; то държавата, чрѣзъ своитѣ органи и другитѣ обществени учреждения като търговски камари, окржжни съвѣти, общински управления

и т. н. сж длжжни съ всички сили да съдѣйствуватъ за повдигането на тютюнопроизводството.

Това повдигане може да бжде различно, нъ за да не бжда отекчителенъ, азъ ще посоча само главнитѣ принципи, които споредъ менъ трѣбва да служатъ за ржководителна нишка въ това направление, като си запазвамъ правото, въ едно специално събрание, което почитаемата Търговско-Индустриална Камара мислила да свика, да изложи по-подробно тѣзи принципи, които се състоятъ въ слѣдното:

1. Назначаване при по-главнитѣ акцизни управления по единъ химикъ, които да проучатъ добрѣ химията на българския тютюнъ и на основание тѣхнитѣ изучавания да се състави една съотвѣтствующа на българскитѣ тютюни таблица за фирата имъ.

Азъ давамъ най-голѣмо значение на тази мѣрка, защото хигроскопичността и всичкитѣ други химически явления въ българскитѣ тютюни сж съвършено не проучени отъ научно подготвени лица и защото вслѣдствие на липсата на едно *ексактно*, повтарямъ ексактно, изучаване, създадени сж разни таблици, разни формули, заимствани отъ чужди тютюни, които приложени въ разнитѣ крайща на отечеството ни сж дали такива резултати, че тютюневото производство върви рачески и много тютюнопроизводители съвършено несправедливо сж докарани до просешка тояга.

Че това е така може най-наглѣдно да се види отъ слѣдната таблица, която ни показва числото на тютюнопроизводителитѣ, засѣтото пространство и получения тютюнъ прѣзъ послѣднитѣ години въ Хасковския акцизенъ районъ.

№ по редъ	Година	Хасковска околия			Харманлийска околия			Борисовградска околия		
		Число на произведени- тели	Застъп- ничество	Полученъ тю- тюнъ	Число на произведени- тели	Застъп- ничество	Полученъ тю- тюнъ	Число на произведени- тели	Застъп- ничество	Полученъ тю- тюнъ
		декари	килограми		декари	килограми		декари	килограми	
1	1903	4526	18526	1387891	3527	14082	896832	2819	11277	771047
2	1904	3346	11694	621382	2078	8243	381115	1683	5529	237909
3	1905	2003	6768	391422	1429	5492	297109	946	3037	152552
4	1906	2134	8545	694275	1677	6856	585485	751	2410	213546

До колкото можахъ да узная, прѣзъ т. г. ще се посѣе още по-малко тютюнъ.

Отъ тази таблица се вижда, че тютюнопроизводството ни намалява. Дѣйствително прѣзъ 1903 г. поради изключителни обстоятелства, тютюнопроизводството много се увеличи и вѣрно е, че не сж само многото и голѣми глоби, които причиняватъ намаляването на тютюнопроизводството, обаче все пакъ най-главната причина за това е и си оставатъ голѣмитъ глоби.

Закона за тютюна допуска за земледѣлцитъ (членове 10 и 31) първо една латидида отъ 5% горѣ и долѣ, между тѣлото получено при взимането номуне и окончателното тѣгление и второ единъ недоимѣкъ отъ 10%, разпрѣдѣленъ обаче за една година. И двѣтъ тия отстъпки не сж малки, тѣ, отговарятъ на срѣдното, обаче тѣхното разпрѣдѣление е неправилно и при прилагането имъ не се взематъ въ внимание сжществуващитъ или миналитъ метеорологически явления, вслѣдствие на което често пжти у тютюнопроизводителитъ, слѣдъ като изпѣлнятъ исканото имъ количество тютюнъ, остава такъвъ или за контрбанда или за допълване въ други години, когато безъ тѣхна вина, тютюна имъ излѣзе по малко.

Тютюнитъ които се произвеждатъ въ България, споредъ мѣстото кждѣто сж расли, се разпрѣдѣлятъ главно: на Хасковски и то: Хасковски полски и Хасковски балкански, Новозагорски, Пловдивски полски и балкански, Дупнишки и Дели-ормански. Всичкитъ тия тютюни, това го знае всѣки български тютюнотърговецъ, даватъ разна фира т. е. иматъ различна хигроскопичность и различно съдържание вода, макаръ и да сж сухи. Освѣнъ отъ самия тютюнъ, хигроскопичностьта и съдържанието на водата, зависи отъ количеството на падналитъ дъждове прѣзъ врѣме на вегетацията му; отъ относителната влажность на въздуха, отъ момента на взимане номунето до взимане окончателното му тегло; отъ помѣщението дѣто се запазва тютюна; отъ врѣмето при сушенето на тютюна и т. н.

Когато ваятъ много дъждове т. е. когато годината е влажна, тогава клѣткитъ на тютюневитъ листа ставатъ

голѣми, листѣтъ става по голѣмъ, шупливъ и хигроскопиченъ т. е. той и много изсъхва, нѣ може да поеме и много влага отъ въздуха и да стане много тѣжъкъ. Такъвъ тютюнъ не е ароматиченъ, не е еластиченъ и въобще не се пѣни. Той е освѣтъ това нетраенъ и вслѣдствие на голѣмата му хигроскопичностъ, неговото тегло се промѣнява въ часове, споредъ промѣнение влажността на въздуха и всѣки който има такъвъ тютюнъ е изложенъ на голѣма опасностъ, безъ всѣкакво злоупотребление, да бѣде глобенъ.

Освѣтъ това, ако врѣмето не позволи тютюна да се изсуши добръ, което се случва много често и ако се вземе отъ такъвъ тютюнъ номуне, то непрѣмено до окончателното тѣгление, ако то стане въ сухо врѣме и ако тютюна се пази въ нѣкое сухо помѣщение, ще се яви фира много по голѣма отколкото допуска закона.

Обратното става, когато годината е суха. Тогава клетките оставатъ много малки, листѣтъ остава тънакъ, гъвкавъ, ароматиченъ и главното : не е толкова хигроскопиченъ. Такъвъ листъ съхне лесно и хубаво и недава голѣма фира. Сѣщо такава е отношението между едроллистнитѣ и дрѣбнолистнитѣ тютюни и между онѣи, които сѣ расли на влажна или силна и суха почва.

По тия съображения, между тѣглото на тютюнѣтъ прѣди 1 мѣсець¹⁾, когато сухостѣта на въздуха се приближаваше до максимума, и сега е повече отъ 10%, особено и за това, че 1906 г. бѣ особено дъждовна и че произведение прѣзъ нея година тютюнъ е много хигроскопиченъ.

По тия съображения, азъ мисля, че ако би имало казанитѣ — 2—3 химици, тѣ биха могли да кажатъ всѣкога и всѣки тютюнъ колко % вода съдържа, каква му е структурата и хигроскопичността и споредъ това и нѣколко годишнитѣ изучавания, би могла да се опрѣдѣли една справедлива фира, безъ врѣда нито за фискатѣ нито за притежателя на тютюна.

Или казано на кратко : азъ искамъ всѣка година и

¹⁾ Говори се за м. Януари и Февруари 1907 г.

за всѣка мѣстностъ, на основавание екзактни химически анализи (главно разбира се на водата) извършени отъ химици, да се опрѣдѣля фирата.

Дѣйствително и сега надлѣжнитѣ власти праватъ опити въ това отношение, но у всѣкого, който от малко поне знае какво нѣщо е екзактенъ химически опитъ, тѣзи опити произвеждатъ само смѣхъ. Понеже тѣзи химици ще се използватъ и въ друго направление, напр. при службата по акциза на ракиитѣ, то за тѣхъ ще има прѣдостатъчно работа.

II. Слѣдъ това иде точното мѣрение на тютюна, съ нѣкой по съвършени тѣглилки.

Сега мѣренето на тютюна става повечето съ кантари. Дѣйствително тѣ се провѣрватъ, но всѣки отъ насъ знае, че при мѣрението съ кантаръ много лесно може, неумышлено или умишлено, да се прѣмѣри съ цѣли килограми по-малко или повече. За да не става това азъ мисля, че за сега поне въ по главнитѣ центрове трѣбва да се купятъ съответствени монтирани на кола децимали, приспособени специално за тегление тютюнъ, каквито има доста много.

Сега на земледѣлцитѣ се мѣри тютюна съ кантаръ въ село, съ който както казахъ, умишлено или неумышлено, не се мѣри точно и понеже въ фабрицитѣ и складовѣтъ тютюнѣтъ се мѣратъ съ децимали то много често, само вслѣдствие нееднаквостѣта на кантаритѣ, се явяватъ разлики, поради които сума земледѣлци сѣ разсипани съ глоби.

Дѣйствително, споредъ мене, трѣбва тютюнопроизводителя да е лудъ, за да вземе отъ тютюна си като го кара отъ селото — дѣто той е мѣренъ съ кантара и записанъ въ свидѣтелството — за да го прѣдаде въ склада, като знае много добръ че за всѣка липса той ще отговаря.

Логически, акцизната властъ, безъ да е мѣрила тютюна въ село съ единъ безпогрѣшенъ децималъ, който е провѣренъ съ онѣзи въ складовѣтъ, нѣма основание да глобява тютюнопроизводителитѣ. Даже и това да имаше т. е. тютюна да се мѣреше и на двѣтъ мѣста съ провѣрени и вѣрни децимали, пакъ, ако прѣвоза на тютюна

тюна е бил дълготраенъ и сжщия сухъ, а врѣмето влажно или обратно, ще се яви една разлика, за която по никой начинъ не би трѣбвало да се държи тютюнопроизводителя отговоренъ. Пробния денкъ не помага.

III. Третото нѣщо е че властитѣ не трѣбва да дебатъ само тютюнопроизводителитѣ и да злорадстватъ, че сж умѣли да съставятъ много актове, а трѣбва всѣкога да дѣйстватъ изпърво поучително, особено за такива нарушения, които не сж навлѣкли врѣда на фискътъ и чакъ слѣдъ даване на тия съвѣти, ако не послѣдва поправяне, да се пристѣпи къмъ изпълнението на закона. Напр., какво губи отъ това фискътъ, че земледѣлецъ не е направилъ фенковетѣ си точно по съ 10 низи и какво щеше да изгуби фискътъ, ако тютюнопроизводителя се научеше или даже съ заплашване се накараше да нареди фенковетѣ си както трѣбва и чакъ слѣдъ като той не изпълни това се направи потрѣбното за изпълнението на закона?

IV. Да се дадѣтъ заѣми отъ фондѣтъ, който се образува отъ глобитѣ по закона, за направата на тютюневи сушилни.

V. Да се даватъ по редъ ежегодно на всѣки 8—10 села награди на производителитѣ на най-добри тютюни т. е. да се правятъ единъ видъ мѣстни изложения — пазари. Тѣ ще бждатъ хемъ по-евтини отъ подобнитѣ на това ¹⁾ изложение, хемъ сжщеврѣмено и по-полезни и насърчителни.

За да могатъ тѣзи конкурси да принесатъ нѣкаква полза, тѣ трѣбва да се уреждатъ по слѣдния начинъ.

Тютюневитѣ изложби — пазари трѣбва да се правятъ прѣзъ зимата, когато земледѣлцитѣ сж свободни и могатъ да дойдатъ на изложбитѣ.

Щомъ изложбитѣ сж локални, тогава ще има повече изложители и повече посѣтители, понеже нито излаганието, нито посѣщаването изложбата ще бжде свързано съ нѣкакви разноси.

¹⁾ Говори се за тютюневия кункурсъ въ гр. Хасково отъ 19 II—25/II 1:07 год.

Тѣзи събори могатъ да послужатъ и за устрояването на други нѣкои земледѣлски изложби и ще бждатъ най-добритѣ моменти за земледѣлскитѣ инспектори да даджѣт на земледѣлцитѣ разни упѣтвания по земледѣлието и отраслитѣ му.

Ако изложбитѣ се правятъ въ голѣмитѣ центрове и за нѣколко околий или даже окрѣзи, тогава тѣ малко се посѣщаватъ и малцина взематъ участие въ тѣхъ, защото и едното и другото сж свързани съ голѣми разноси.

За да могатъ посѣтителитѣ и интересующитѣ се да видятъ какво нѣщо е търговска стока за експортъ и за повдигане на сжщия, трѣбва да се допуснатъ въ тия изложби и експортѣри, съ колекции отъ готовъ за експортъ тютюнъ, на които да се даватъ почетни дипломи, съ които тѣ ще могатъ да си служатъ въ своята експортна търговия.

Понеже само между однородни тютюни може да става състезание и понеже между тютюнитѣ: Хасковски планински, Хасковски полски, Ново-Загорски, Пловдивски полски, Пловдивски балкански, Дубнишки, Басмата и Дели-Орманския тютюнъ има голѣма разлика и всѣки единъ отъ тия тютюни има своитѣ добри и лоши страни то, разбира се, че едно правилно сравнително прѣцѣнение и награждаване, може да стане само тогава, когато тютюнитѣ сж изложени на класове и за всѣки класъ се опрѣдѣлятъ отдѣлни награди.

Въ всички изложения се излага всѣкога най-хубавото и тѣй като чрѣзъ изложенията ще се иска да се поощри производството на хубавъ тютюнъ, който само е годенъ за износъ и за да не се излагатъ изложителитѣ на голѣми разноси, най-хубаво е да се опрѣдѣли щото всѣки производител да излага 20—25 кгр. тютюнъ.

Нѣкой мислятъ, че ако се изложитъ по-малко тютюнъ, то вичкия щѣлъ да бжде хубавъ и прѣценката ще бжде мѣчна и евентуално несправедлива, защото задъ хубавитѣ 20—25 кр. може би да не стои хубавъ тютюнъ. Това обаче не е вѣрно, защото само отъ хубавъ тютюнъ могатъ да се избератъ 20—25 кгр. тютюнъ заслужающъ да се излага. Щомъ тютюна е лошъ, то мѣч-

но могат се избра отъ него 20—25 кгр. хубавъ тю-
тюнь. Въ изложението на Германското Земледѣлско Дру-
жество прѣзъ 1902 г. въ Mannheim имаше специаленъ
отдѣлъ по тютюнопроизводството съ 820 номера¹⁾. Из-
ложено бѣ само по 3 кр. и при все това явно се виж-
даше кой тютюнь е по-добъръ и кой по-лошъ и журито
не се подвоуми да даде наградитѣ само спроти изложе-
нитѣ 3 кгр. тютюнь.

Макаръ че имамъ прѣдъ себе си доста голѣма ли-
тература по този въпросъ, азъ нийдѣ не срѣцнахъ да
се прѣпоржча излаганието на всичкото производство, на-
противъ, на всѣкждѣ се прѣпоржчва излаганието на мал-
ки количества.

Ще се каже може би, че щомъ се излага малко
количество, то изложенията не ще могатъ да служатъ
за пазари, защото никой търговецъ нѣма да купи тю-
тюнтъ на единъ изложителъ само на основание изло-
женитѣ 20—25 кгр. Това е дѣйствително така, нъ като
се вземе прѣдъ видъ, че и да изложи тютюнопроизво-
дителя всичкия си тютюнь, все пакъ не е сигуренъ че
ще го продаде, че такова излагане е свързано съ раз-
носки, че въ изложението тютюнотърговеца не може сво-
бодно да развързва и разглежда както си ще тютюна и
че отъ изложениѣ 20—25 кгр. тютюнь, за които нѣма
да се правятъ никакви разноси, всѣки опитенъ тютю-
нотърговецъ може да си състави едно понятие за цѣ-
лото произведение и да се заинтересова за него, да оти-
де да го види и евентуално да го купи, то трѣбва всѣ-
кога да се прѣдпочита излагането на по-малко количество
тютюнь. За да могатъ прѣцѣнителитѣ (журитѣ) да на-
правятъ една правилна прѣцѣнка, да я мотивиратъ, да
може всѣки посѣтителъ да види кои качества на тютюна
се цѣнятъ и защо извѣстенъ тютюнь е получилъ награда,
нужно е прѣцѣнката да става по баловата система, коя-
то релативно е най-добрата.

¹⁾ B. Jahrbuch der D. L. Gesellschaft Bd 17, стр. 464.

За тази цѣль азъ мисля, че максималнитѣ балове
за качества на разнитѣ тютюни трѣбва да бждатъ
слѣднитѣ:¹⁾

№ по редъ	класъ	Наименование на тютюна	К а ч е с т в а									В о н ч е к о
			Боя	Здравостъ	Сортировка	Вкусъ	Еластич- ностъ	Горимостъ	Съдържа- ние	Търг. стойн. и др. качеств.		
1	I	Хасковски планин.	30	25	10	10	10	5	5	5	100	
2	II	„ полски	25	20	10	10	10	5	15	5	100	
3	III	Пловдивски планин.	30	25	10	10	10	5	5	5	100	
4	IV	„ полски	25	25	10	10	10	5	10	5	100	
5	V	Ново-Загорски	35	20	10	5	15	5	5	5	100	
6	VI	Басма	10	20	15	15	5	5	25	5	100	
7	VII	Дубнишки	30	20	10	10	15	5	5	5	100	

За успѣшното урѣждане на тѣзи изложения нужно
е тѣ всѣкога да се ръководятъ само отъ едно лице. Въ
изложенията трѣбва да се допуска тютюнь само отъ една
година, защото само такъвъ тютюнь е сравняемъ.

Журито е най-добъръ да се състои само отъ трима
души, а именно: отъ единъ прѣдставителъ на държа-
вата, отъ единъ тютюнопроизводителъ и единъ тютюно-
търговецъ. Числото на наградитѣ трѣбва прѣдварително
да се опрѣдѣли и освѣнъ опрѣдѣленитѣ награди да не
се раздаватъ други такива и освѣнъ това тѣ нито да се
намаляватъ, нито да се увеличаватъ.

VI. Даване награди на ония тютюнопроизводители,
които съ собствени сръдства построятъ сушилни.

VII. Основаване по едно изпитателно поле при ни-
сшитѣ земледѣлски училища въ Хасково и Дубница, които
да бждатъ освободени отъ всѣкакъвъ акцизенъ контролъ.

Азъ съмъ правилъ опити, нъ тѣхнитѣ резултати
не сж били до тамъ безопрѣчни и то главно поради

¹⁾ За тютюна, който се обработва въ сѣверо-источна Бъл-
гария не говоря, защото не го познавамъ основно.

контролът. Не че той е билъ пристрастенъ, напротивъ, азъ съмъ длъженъ публично да благодаря на мѣстнитѣ акцизни власти за гдѣто всѣкога сж ми подпомагали и правили отстъпки, обаче всичко това е било всѣкога въ крѣга на правилника, който не ми е давалъ възможность да правя всестрани опити. Единъ пѣтъ не ми се позволяваше да правя по малки низи отъ 3 м., другъ пѣтъ да суша тютюнъ на сѣнка и изъ сградитѣ, трети пѣтъ да държа развързанъ тютюнъ, за да ферментира до край и не въ човали и т. н.

Ето защо за да има нѣкаква полза отъ тѣзи изпитателни полета, нека тѣ се освободатъ отъ всѣкаквъ акцизенъ контролъ. Не направи ли се това, то е безцѣлно правението на всѣкакви опити.

Съ туй обаче не искамъ да кажа, че трѣбва да нѣма никаквъ контролъ, напротивъ, нека има строгъ и внезапенъ контролъ, нѣ само да не се злоупотрѣбява съ тютюна, безъ да се накрѣнява съ този контролъ свободата на дѣйствиe на ржководителитѣ на изпитателнитѣ полета.

VIII. Да се построятъ или уредатъ централни складове, въ които да се прибира тютюна на по дрѣбнитѣ земледѣлци. Въ тѣзи складове обаче трѣбва споредъ нуждата да се назначаватъ по едно двѣ лица, които да знаятъ добръ да манипулиратъ съ него за да се не развали тютюна въ складоветѣ, а да прѣкара правилно ферментацията.

IX. Раздаване доброкачествено тютюнево сѣме за да може да се получи однородна стока. Трѣбва да се изпита кои тютюни даватъ най голѣмия чистъ приходъ и само отъ тѣхъ да се раздава сѣме на тютюнопроизводителитѣ.

Отгледването на разни тютюни отъ единъ и сѣщи земледѣлецъ или отъ разни земледѣлци въ една мѣстность има, освѣнъ чисто производителни технически прѣчки, които не позволяватъ да се получи добъръ тютюнъ, и това голѣмо неудобство, че не може лесно и на едно мѣсто да се направатъ голѣми однородни партиди експортенъ тютюнъ.

X. За да бжде земледѣлеца тютюнопроизводителъ, както и надлѣжнитѣ власти постоянно въ течение на разнитѣ положения (създадени чрѣзъ закони, правилници и най главно окрѣжни), нужно е Финансовото Министерство да издава единъ 15 дневенъ бюлетинъ, въ който да се публикуватъ разнитѣ разпорѣждания по тютюнопроизводството и наставления по сѣщото.

XI. Да се уреждатъ ежегодни курсове за акцизнитѣ чиновници, които иматъ постоянно работа помежду тютюнопроизводителитѣ, въ които да имъ се даватъ наставления по тѣхната права обязаность, а така сѣщо и по обработването на тютюна.

XII. Най главното срѣдство обаче е и си остава улѣснението на тютюневата търговия. Ако търговията е улѣснена, ако търговцитѣ иматъ печалби, то можемъ да бждемъ сигурни, че тѣ ще се конкуриратъ, ще дадѣтъ най износни цѣни и тютюнопроизводството ще се развива и ще цѣвти. Напротивъ, прѣстѣгаме ли ежедневно въжето на търговията, клеймимъ ли ежедневно търговцитѣ съ най долни епитети, можемъ да бждемъ сигурни, че никакви мѣрки не сж въ състояние да повдигнатъ тютюнопроизводството.

Въ общи черти трѣбва да се направи слѣдното за повдигане тютюневата търговия:

1. Да се не налагатъ изведнѣжъ данѣци на износния тютюнъ, както стана прѣди 2 години, защото подобни данѣци сж въ състояние да унищожатъ цѣлата тютюнева търговия.

2. Да се облагатъ съ лични данѣши, какъвто е патентътъ, само субектитѣ, а не складоветѣ, защото интереса на търговията го изисква търговцитѣ да иматъ колкото се може повече складове и на разни мѣста. Държавата нѣма да стане нито богата, нито по-бѣдна съ 5—6 хиляди лева, които ще се взиматъ по-малко, но за това пѣкъ ще се поопратъ особено по-бѣднитѣ търговци да правятъ складове даже и по селата, което тѣ сега немогатъ да направатъ поради липсата на голѣми здания, удобни за тютюневи складове.

3. Да се декларира, ако е възможно, отъ прави-

телството, че въ единъ извѣстенъ периодъ отъ 5—10 години нѣма да се въвежда монопола.

4. Да се не прилага закона за женския и дѣтски трудъ въ тютюневитѣ складове за по-стари отъ 12 год.

5. Всѣко измѣнение на закона за тютюна да става слѣдъ прѣдварителното му обсъждане отъ вѣщи и заинтересовани лица. Почти не се е минавала до сега сесия на Народното Събрание безъ да не е измѣненъ закона за тютюна, а пъкъ правилницитѣ и другитѣ разпореждания по тютюнопроизводството понѣкога сж се измѣнявали телеграфически прѣди още самия правилникъ да е полученъ въ провинцията, както бѣше случая прѣди 4 год. съ правилника за надзора на тютюнопроизводството.

За да не ставатъ тия работи, които сж въ вѣда на фискътъ, на производителитѣ и на тютюнотърговцитѣ, нужно е всѣко измѣнение на закона и правилника по тютюна да бѣде прѣдварително обсъдено основно и всестрано отъ вѣщи и заинтересовани лица.

Ако въобще тютюневата търговия се улѣсни, то азъ мисля, че тя може да направи много повече за процвѣтяването на тютюнопроизводството, отколкото каквито и да било земеделски инспектори, учители и пр., защото, нѣма ли кой да купува и продава българския тютюнъ, неговото производство е невъзможно.

Прѣди да свърша, ще Ви помоля да имате всѣкога прѣдъ очи интереситѣ на тютюнопроизводството и безъ да отрицате интереситѣ на фискътъ, да се стараете всѣчески да се помогне за повдигането на казаното производство въ количествено и качествено отношение та да можете и Вие съ още по-голѣма охота да държите цѣль лень въ устата си Вашата най-вѣрна и нераздѣлна утешителка и другарка: ароматичната папираса.

Най-разпространенитѣ болести и неприятели на тютюна.

(Сказка държана отъ Управителя на Садовската Земледѣлческа Опитна Станция г-нъ К. Малковъ)

Почитаеми Господа,

Азъ искамъ съ моята сказка да Ви запозная съ най-разпространенитѣ у насъ болести и поврѣди по тютюна, които причиняватъ по нѣкога огромни загуби на земеделѣцитѣ. Не е рѣдко, щото земеделѣца да загуби половината, па даже и тритѣ четвърти отъ очакваната реколта на тютюна само защото нѣкое вѣдно насѣкомо или нѣкоя болестъ, причинена отъ паразитно растение, се е разпространила по тютюна и той не е вземалъ или не е знаелъ да вземе мѣрки срѣщу нея. За да се прѣдпазимъ отъ разнитѣ болести и поврѣди, било по тютюна, или друго нѣкое растение, ние сме длѣжни да познаваме живота или растежа на тѣзи неприятели и начина за размножаването имъ. Доброто познаване развитието на една болѣстъ или неприятель ни даватъ най-голѣмата възможность да знаемъ въ кой моментъ тѣ най-добрѣ и най-лесно се унищожаватъ.

Най-разпространенитѣ болѣсти и неприятели на тютюна сж слѣднитѣ:

а) Болѣстъта «Бѣла жила»¹⁾.

Прѣзъ послѣднитѣ 3—4 години тютюнитѣ въ гр. Брацигово и селата: Устина, Кричимъ, Перушица и др. въ Пловдивска околия, а така сжщо и изъ Хасковско, пострадаха твърдѣ много отъ една нова болестъ, която населението

¹⁾ Таблата на Садовската опитна станция, които бѣха изложени въ конкурса, съ най-разпространенитѣ болѣсти и неприятели на тютюна бѣха донесени на расположение на публиката и при държанието на тая скаска.

нарича съ названия „Бъла жила“, „Илетъ“, „Маразъ“, „Въшката“, „Тлей“ и пр. Тази болѣсть не се ограничава, а все отъ година на година взема по-широки размѣри, защото тютюнопроизводителитѣ не взиматъ никакви мѣрки срѣщу нея, било защото не познаватъ добри нейнитѣ причинители, било защото не вѣрватъ въ цѣлесъобразността на мѣрките, които имъ се прѣпорѣчватъ или пъкъ просто не знаятъ какви мѣрки би могло да се взематъ. За да не би злото да вземе още по-голѣми размѣри и послѣ да заплаши въобще съществуването на тютюна въ нѣкои мѣста, нужно е да се дадатъ на земледѣлцитѣ извѣстни наставления, съ които да се даде възможность на всѣки единъ тютюнопроизводителъ да знае какви мѣрки може да вземе за борба съ сполѣтълото го зло.

Болостъта „Бъла жила“ на тютюна се познава по слѣднитѣ външни признаци: нападнатитѣ листа по направление на нервитѣ (жилитѣ) загубватъ зеления си цвѣтъ и почватъ да побѣляватъ. Колкото по-силно е разпространена болѣстьта, толкова по-силно и по-рѣзко става това побѣляване. Силно поврѣденитѣ листа изглеждатъ отъ горнята си страна като да сж боядисани съ сиво-бѣла боя. Болнитѣ листа не пожълтяватъ, когато наближи периода на брането на листата, както нормалнитѣ, а оставатъ жълто-зеленикави съ по-горѣ помѣнатитѣ сиво-бѣли линии. Ако сж нападнати още младитѣ листа въ фитариитѣ отъ сжщата болѣсть, то тѣ пожълтяватъ и изсѣхватъ. Признацитѣ на болѣстьта сж тъй-ясни, че може всѣки отъ пръвъ погледъ да познае, че тѣжна страда.

Причинителъ на болѣстьта „бѣла жила“ по тѣжна е насѣкомото *Thrips tabaci* Lindeman. Това насѣкомо е около 1 — 1.5 м м голѣмо и прилича на въшка, по която причина нѣкои го наричатъ съ това название. То прѣзимува въ земята и на пролѣтъ, когато започне да пониква тютюнътъ, излиза отъ зимното си жилище и търси тютюневитѣ растения, отъ които ще се храни. Първоначално прѣзимувалитѣ насѣкоми се появяватъ по тютюна въ разсадника и отъ тамъ се прѣнасятъ

въ нивитѣ съ помощта на разсада. Появилитѣ се насѣкоми по разсада скоро започватъ да снасятъ яйца по долнята страна на листата. Яйцата сж елипсовидни, червеникови, и около 1.4 м м голѣми. Женскитѣ ги залѣпватъ по едно за себе си по край нервитѣ на листата. Слѣдъ 10 дни отъ яйцата се излупватъ ларвитѣ, които за развитието си изискватъ цѣли 30 дни. Ларвитѣ послѣ се прѣобръщатъ въ какавиди, които слѣдъ 7 дни ставатъ на съвършенни насѣкоми. Съвършеното насѣкомо не живѣе дълго врѣме. Прѣзъ цѣлото лѣто трипсътъ има три генерации. Първата се явява въ началото на май или въ края на априлъ; втората въ края на май или въ началото на юний и третата въ срѣдата или въ краятъ на августъ.

Тютюневиятъ трипсъ е блѣдо жълто насѣкомо, покрито съ рѣдки четинести космици. Пипалата му сж 7-членести. Задницата на мъжкитѣ се състои отъ 9, а на женскитѣ отъ 10 членчета. Както мъжката, тъй и женската сж крилати. Крилата сж бозцвѣтни, тѣсни и дълги, покрити съ косми, които на края сж по-дълги и вълнообразни. Ларвитѣ съвсѣмъ приличатъ на възрастнитѣ насѣкоми, но сж безкрили; тѣ ходятъ полегка и не могатъ да скачатъ, а развититѣ сж бързи, скачатъ на далеко и легко подхвъркватъ.

Поврѣдитѣ отъ тютюневия трипсъ се прѣдизвиква по слѣдния начинъ: Ларвитѣ или насѣкомитѣ съ своитѣ устица, които сж направени като нѣкой конусообразенъ хоботъ, нараняватъ горнята покривка на листата и смучатъ сока, съ което умъртвяватъ нападнатото мѣсто и то започва да побѣлява (посивява). Побѣляването не се забѣлѣзва веднага, а слѣдъ 3-4 седмици. Обикновено насѣкомитѣ нараняватъ тъканьта на листа около главния или второстепенитѣ нерви (жили). Нападнатитѣ листа не могатъ вече да растятъ и оставатъ слаби; тѣ немогатъ да получатъ нито нужния цвѣтъ, нито нужния ароматъ. Поврѣдениятъ тютюнъ става по легкъ и не може да гори както трѣбва. Много силно нападнатитѣ листа не струва нищо, а по-слабо нападнатитѣ се харчатъ, но съ много долна цѣна.

Както се каза и по-рано, първоначално трипсът се забързва по разсада, отъ където той прѣминава по нивитѣ. Втората генерация се срѣща по срѣднитѣ листа на тютюна, защото най-долнитѣ сж вече изсъхнали, а послѣдната, третата, по най-горнитѣ листа. Най-чувствителна е поврѣдата отъ втората генерация, защото напада най-цѣлнитѣ листа на производството. Обикновено насѣкомитѣ отъ първата и втората генерация се намиратъ на долната страна на листата, а при третата — на горната страна.

Срѣдства за унищожение на насѣкомото и прѣдпазване тютюна отъ него.

Унищожението на насѣкомото *Thrips tabaci* не е много лесна работа, защото има много условия, които го затрудняватъ. Така наприкладъ, една голѣма прѣчка на това е обстоятелството, че насѣкомото напада и други растения, освѣнъ тютюна, които често пжти, като бурени се срѣшатъ изъ нивитѣ или по слоговетѣ. Както видѣхме, то прѣзимува въ земята и слѣдователно онѣзи ниви, на които се сѣе нѣколко години наредъ тютюнъ, ще бждатъ винаги силно нападнати отъ насѣкомото. Сжщо така много затруднително върху унищожението му дѣйствува и това, че не всички тютюнопроизводители еднакво се грижатъ да взематъ мѣрки срѣщу него, а въ такъвъ случай прѣнасянето му отъ едно мѣсто на друго е сигурно.

Мѣрките, които могатъ да се взематъ за унищожението на тютюневия трипсъ биватъ: прѣдпазителни и унищожителни. Азъ държа, обаче, на първитѣ, отолкото на вторитѣ, само, че тѣ ще трѣбва за сигурностъ да се изпълняватъ отъ всѣки тютюнопроизводителъ. Ето тѣзи мѣрки:

А. Прѣдпазителни:

1. Разсадъ да не се произвежда на сжщото мѣсто гдѣто и миналата година е произвежданъ такъвъ;

2. Мѣстото за произвеждане на разсадъ трѣбва да се обърне дълбоко съ лопата още прѣзъ зимата;

3. Сѣенето на тютюневото сѣме трѣбва да стане по възможностъ най-рано, за да може да се засили разсадътъ, прѣди да бжде нападнатъ;

4. Нивата на която се разсажда тютюнътъ трѣбва да бжде изорана, особено на есень трѣбва да е направена една дълбока оранъ съ плугъ. Не трѣбва да се сѣе тютюнъ на онази нива, която е била сѣта съ тютюнъ и миналата година, а особено, ако той е пострадалъ отъ насѣкомото;

5. На пролѣтъ трѣбва да се прѣоре нивата на врѣме и да се почне по възможностъ по-рано съ разсаждането на разсада;

6. Тамъ, гдѣто мѣстото е много сухо, не трѣбва да се сажатъ тютюнъ на много ровкитѣ земи, особено, ако страда отъ трипса. Гдѣто е възможно, добрѣ е тютюна да се напоява прѣзъ сухо врѣме;

7. Бѣднитѣ почви трѣбва да се наторяватъ;

8. Прѣзъ мѣсецъ юний или юлий, щомъ започне насѣкомото да се появява на 6-й до 10-й листъ, най-добрѣ е нападнатитѣ листа да се откъсватъ и изгарятъ. По този начинъ, ще могатъ да се запазятъ най-горнитѣ листа отъ поврѣждане;

9. Силно нападнатитѣ листа да се бератъ рано и

10. Слѣдъ прибирането на тютюна нивата да се изоре веднага и то дълбоко. Стеблата на обрания тютюнъ трѣбва да се изгорятъ щомъ се свърши брането.

Б. Унищожителни:

1. Избиране за садене само здравъ разсадъ, а болния да се унищожава;

2. Прѣди да се разсажда, разсада трѣбва да се потопи да лежи: а) нѣколко часа въ разтворъ отъ противонасѣкоменъ далматински прахъ. Този разтворъ се получава, ако се остави една частъ далматински прахъ да лежи 10—12 часа съ 20—30 части вода и послѣ се прѣцеди или б) нѣколко минути въ петролейна емулзия.

Понеже петролейната емулзия не се приготвява тъй лесно, то добръ ще бжде тютюнопроизводителитъ да си изпишатъ готова такава отъ странство.

б) «Синята китка».

Слѣдъ насѣкомото *Ghrips. tabaci*, което причинява „бѣлата жила“ по тютюна, единъ отъ най-голѣмитъ неприатели на сѣщото растение е синята китка, нарѣчена още зюмбюлата или дяволския конень (*Orobanchе ramosa*). Този неприятель на тютюна причинява голѣми поврѣди почти на всѣкѣждѣ у насъ. Най-много разпространенъ е той обаче, въ гр. Брацигово и нѣкои села изъ Пловдивския окръгъ, кѣдѣто всѣка година нанася на тютюнопроизводството огромни загуби, безъ това да се забѣлѣжи отъ тютюнопроизводителитъ.

Нападнатиятъ отъ синята китка тютюнъ прѣзъ мѣсецъ юний или юлий започва да измѣнява зеления си цвѣтъ въ жълтъ, безъ още да е наближило врѣмето за узрѣването му и безъ да е имала сушата нѣкакво влияние върху това. Започналитъ да жълтеятъ растения увърхаватъ, слабѣятъ и най-послѣ умиратъ, както, когато имъ е прорѣденъ корена.

Мнозина, щомъ забѣлѣжатъ тѣзи признаци, казватъ, че тютюнътъ страда отъ охтика, защото растението тъй отпада, както заразенитъ отъ охтика хора ли животни.

При горнитъ признаци около коренитъ на самия тютюнъ трѣбва да намѣримъ едно растение съ блѣдосини цвѣтове, което е причинителя на болестта.

Синята китка (*Orobanchе ramosa*) принадлежи къмъ явнобрачнитъ растения, т. е. онѣзи, които връзватъ цвѣтове и се размножаватъ съ сѣме. То е растение безъ хлорофилъ (листна зеленина) и затова, за да може да се храни, нуждае се отъ готова храна, като гжбитъ. Такава храна то може да намѣри само върху нѣкое растяще растение съ листна зеленина, каквито сж напр. тютюнътъ, конопътъ и др. Това растение е слѣдователно единъ паразитъ, защото расте за смѣтка на други растения.

Има много видове синя китка. Има една, която напада на детелината и люцернала, друга на граха, трета на морковитъ и пр. За насъ въ случая важна е тютюневата синя китка, защото поврѣжда тютюна. Сѣщо напада конопа и слънчогледа.

Тютюневата синя китка е едногодишно растение; тя достига на височина 10—30 см.; има бѣли или синкави цвѣтове, а вмѣсто листа едни кожести листчета. Цвѣтътъ се намира на върхътъ на стеблото. Долната частъ на стеблото е налебелена и изглежда като нѣкоя луковица, която сраства съ коренитъ на сѣсѣдното растение, отъ което черпи храна. Тя излиза прѣзъ юний, юлий или августъ и тогава лесно може да се забѣлѣжи.

Синята китка образува сѣмената си въ кутийки, отъ които всѣка една е изпълнена съ стотини малки сѣмѣнца, по-дребни отколкото тѣзи на тютюна. Тѣзи сѣмена по направата си не се различаватъ по нищо отъ сѣмената на другитъ растения. Тѣ оставатъ въ земята и поклѣняватъ само тогава, когато попаднатъ до нѣкой корень на такова растение, което тѣ употребяватъ за храна (въ случая: тютюнъ, конопъ, слънчогледъ и др.). Не намѣри ли сѣмето корени отъ такова растение, то стои въ земята дълги години безъ да поникне. Щомъ поникне сѣмето образува малко кореноподобно влакно, което щомъ достигне корена на хранителното растение сраства се съ него и задѣбелява на това мѣсто, като образува едно смукало, което започва да тегли храна отъ корена. Отъ задебеляното мѣсто на паразита по-послѣ излизатъ едни жилки като коренчета, които отново се срастватъ съ други корени и почватъ и отъ тѣхъ да черпятъ храна. Щомъ паразитътъ е добръ осигуренъ отъ храна, започва да расте на стебло и да цѣфти.

Синята китка образува извънредъ много сѣмена, защото на едно растение могатъ да се наброятъ до 70—80 кутийки, отъ които всѣка една съдържа 1500 сѣменца; значи, само отъ единъ корень ще излѣзатъ около 100000 сѣменца.

Срѣдства за унищожението на паразита:

За унищожението на синята китка се прѣпорѣчватъ слѣднитѣ мѣрки:

1. На нивитѣ, въ които се е появила поврѣдата въ много голѣмъ размѣръ, въ продължение на нѣколко години, да се не сѣе тютюнъ или конопъ. По този начинъ сѣмената, които не ще могатъ да намѣрятъ потребното имъ хранително растение, ще загубятъ кълняемата си способностъ.

2. Щомъ се забѣлѣжатъ цвѣтоветѣ на синята китка, трѣбва веднага да се изкубватъ за да не имъ се даде възможностъ да вържатъ сѣме. Тази работа трѣбва да се повтаря много често и въ продължение на много години, до гдѣто паразита не се унищожи съвършено.

Орѣзването на цвѣтоветѣ трѣбва да се извършва не само отъ отдѣлни стопани, но отъ всички тютюнопроизводители въ дадена мѣстностъ, за да може поврѣдата корено да се унищожи, защото иначе сѣмената лесно могатъ да се прѣнасятъ чрѣзъ вѣтъра и върху чиститѣ ниви.

За да има това срѣдство още по добъръ успѣхъ добръ е да се изкубватъ изъ земята и самитѣ нападнати тютюневи растения заедно съ синята китка и да се изгорятъ.

3. Слѣдъ като се прибере тютюнътъ прѣзъ августъ или септемврий, трѣбва веднага да се изкубятъ съ коренъ всички тютюневи стебла и изгорятъ. Нивата трѣбва веднага да се прѣоре.

Най-голѣмата грѣшка, която правятъ нашитѣ тютюнопроизводители, въ тѣзи мѣста, гдѣто синята китка причинява голѣми поврѣди, е, гдѣто, слѣдъ прибирането на тютюна оставятъ нивата пълна съ синя китка безъ да се погрижатъ за отстранението ѝ. Даже вмѣсто да изкубватъ стеблата на тютюна, тѣ само ги отрѣзватъ, като оставатъ корена заедно съ паразита още да вегетиратъ и послѣдния да върже сѣме.

4. Понеже паразитътъ може да се прѣнася и заедно съ сѣмето на тютюна, защото неговитѣ сѣменца

лесно се носятъ отъ вѣтъра и полѣпватъ по сѣменнитѣ кутийки на тютюна, то не се прѣпорѣчва да се вземе сѣме отъ ниви, които сж силно заразени отъ синята китка.

Като обязаностъ трѣбва да се вмени на кметовѣтѣ въ всички села, кждѣто се сѣе тютюнъ, съгласно закона за селската полиция, да приложатъ всички горѣ помѣнати мѣрки, щомъ се констатира, че въ извѣстна мѣстностъ има синя китка. Още по-добръ би било, ако въ всѣко едно село се съставятъ дружества между самитѣ тютюнопроизводители, които да бждатъ за изпълнението на горѣ прѣпорѣчанитѣ мѣрки.

в) Пепелницата.

Тази болѣстъ се причинява отъ гжбата *Erysiphe Communis* сжца мана. Листата на тютюна се покриватъ съ сиво бѣлъ мхъ, вслѣдствие на което тѣ жълтеятъ прѣждеврѣмено и изсѣхватъ. Кѣсно прѣзъ лѣтото по нападнатитѣ листа забѣлѣзваме много малки черни точки — перитеций, които сж пълни съ спори (сѣменца) и които сж прѣдначени да прѣкарать болестъта прѣзъ зимата за идущата година.

Сивобѣлия мхъ, който виждаме прѣзъ лѣтото по тютюневитѣ листа прѣдставлява влакната на гжбата, заедно съ лѣтнитѣ спори, които биватъ наредени една върху друга като бройница. Тѣзи спори скоро падатъ и съ помощта на вѣтъра се носятъ отъ едно мѣсто на друго. Щомъ попаднатъ на здравъ листъ при добра влага и топлина искаратъ и въ кжсо врѣме пепелясватъ листа. Гжбата не живѣе въ вжтрѣшностъта на листа, както това правятъ други гжби; за храна тя пуца единъ видъ коренчета въ тъканъта на листа и отъ изсмукването на сока листата боледуватъ.

Спорѣдъ г-нъ Д-ръ Ив. Златаровъ (гледай книга 3 год. VII отъ списанието на Българското Икономическо Дружество, стр. 182 въ статията: „Свѣдения върху тютюневата култура въ района на Софийската Търговско

Индустриална Камара“ тази болест била много разпространена въ Дупнишко.

Унищожението на пепелницата може да стане със сѣренъ прахъ (сѣренъ цвѣтъ), който трѣбва да се разпрѣсква съ нарочно направена за тази цѣль духалка. Сжщата работа може да се свърши и съ единъ малкъ апаратъ, който може да се конструира както слѣдва: Отъ тенекия се направя единъ около 30—40 см. голѣмъ прѣсѣченъ конусъ, който отгорѣ (по-тѣсния край) да може да се затваря, а отдолу да има дѣно съ 3 мм. широки дупчици, отъ които едни да сж отворени, а други изпълнени съ дебели, около 15 см. дълги вълнени конци. Този уредъ, изпълненъ съ сѣренъ прахъ като се раздруса ще може прѣзъ дупчицитѣ да изпуска сѣрния прахъ, който съ помощта на концитѣ ще се разпрѣдѣля правилно, т. е. ще се разпрѣска равномерно.

Щомъ се появятъ първитѣ признаци отъ болестта трѣбва да се прѣдприеме прашенето съ сѣра съ помѣнания апаратъ. Лицето което ще праше трѣбва да върви между редовѣтъ на тютюна и да маха ту на една ту на друга страна съ апарата, който да бжде пълненъ съ сѣренъ прахъ.

Прашението, което е сигурно срдство противъ „пепелницата“ трѣбва да се извършва при тихъ слънчевъ день и когато листата на тютюна не сж мокри.

Дѣйствието на сѣрата се обяснява тъй: образува се отъ сѣрата сѣриста киселина, която убива гжбата, защото тя, както видѣхме покрива повърхността на тютюневитъ листа.

За единъ декарь съ тютюнь е потрѣбно 400—500 гр. сѣренъ прахъ, който нѣма да струва по-вече отъ 40—50 стотинки. Единъ човекъ може дневно да напрати около 20 декара.

г) Ръжда.

Подъ това име се разбиратъ болеститѣ, които причиняватъ пѣтна по листата на тютюна. Тукъ названието

ръжда не се схожда съ онова, което се разбира подъ сжщинското име ръжда.

Тази болестъ се причинява отъ разни гжи, нѣ не отъ рода *Uredineæ*, а отъ *Phyllosticta tabaci* и *Ascochyta Nicotianae*. Въ пѣтната, отъ едната и другата болестъ се явяватъ черни точки, които се казватъ пикнидий — тѣ сж пълни съ спори. Споритѣ на *Phyllosticta* сж едноклиийни, а онѣзи на *Ascochyta* — двукилийни.

Унищожение: нѣма срдства за унищожението на тази болестъ. Нѣ за да могатъ да се прѣдвардватъ тютюнитѣ, прѣпорѣчва се да се не тори почвата за тютюна съ пикочъ, овчи и конски торъ и пр. Тамъ гдѣто много се сръшатъ тѣзи болести и свършено поврждатъ листата, като ги направятъ съвсѣмъ незгодни за употребление, трѣбва да се внесе другъ сортъ тютюнь, който по-малко страда отъ болестта.

д) Червей.

Подъ това име сж извѣстни нѣколко неприятели на тютюна отъ рода на насѣкомитѣ. Думата червей се употребява въ прѣносенъ смисълъ. Тя означава „ларва“, единъ стадиумъ отъ развитието на насѣкомото, прилично до нѣкждѣ на червей.

а) Ларвата на пеперудата *Agrotis Segetum* се нарича земна гъсеница, защото живѣе въ земята. Тя нараства на голѣмина 40—50 мм. и има цвѣтъ приличенъ на земята; щомъ се допрѣ съ нѣкой прѣдметъ или ржка свива се на търкало.

Поврѣдата, която се причинява отъ тази ларва, се състои въ прѣгризване младитѣ тютюневи растения тъкмо надъ корена, вслѣдствие на което тѣ се прѣчупватъ и изсхватъ. Тя може да поврѣди не само млади растения, нѣ по нѣкога и доста голѣми.

Гжсеницитѣ не се ограничаватъ обаче само съ тѣзи поврѣди, тѣ излизатъ нощно врѣме и ядатъ листата на тютюна.

Поврѣдитъ отъ това насѣкомо могатъ да бждатъ значителни. Прѣди години ние имяхме случай да видимъ такива до 25%, въ тютюневитѣ полета на с. Чанлий, Чирпанско.

Развитието на този неприятель е слѣдното: пеперудата, която е около 45 мм. дълга при разпънати крила (отъ които прѣднитѣ сж тѣсни сиво-пепеляви и иматъ разни изображения а заднитѣ свѣтло-сиви до сиво-кафяви), снася яйцата си въ разво врѣме по едно на едно мѣсто и то приблизително до коренитѣ на нѣкое растение. Ларвитѣ прѣкарватъ въ земята, гдѣто се прѣобръщатъ въ какавиди и послѣ въ пеперудки.

Унищожение: Доброто обработване на почвата и чистенето на гжсеницитѣ щомъ се забѣлжватъ при орането. Въ тютюницата, която страда отъ гжсеницата, да се поставятъ клонки съ листа отъ черници, по които много се събиратъ гжсеницитѣ, защото обичатъ миризмата на черничевия листъ и така могатъ да се убиватъ по много заедно. Гжсеницитѣ излизатъ ноцно врѣме по листата и могатъ съ фенеръ да се намиратъ и убиватъ.

б) *Ларвитѣ на полскитѣ ковачи.* Има и нѣколко брѣмбари отъ това сѣмейство, чиито ларви причиняватъ поврѣди по тютюна. Всичкитѣ тѣзи се разпознаватъ отъ ларвитѣ на другитѣ брѣмбари, които иматъ сжщо по три чифта крака, по това че сж дълги и тънки като телъ и сж много гладки. Тѣ приличатъ досущъ на брашненния червей, когото всѣки познава.

Брѣмбаритѣ сж дълги и тѣсни съ разна боя, споредъ видѣтъ; при хващането имъ силно бѣгатъ и прѣцѣтъ особено, ако сж поставени по гърбѣтъ си, при което подскочатъ въ въздуха доста силно.

Женскитѣ снасятъ яйцата си въ земята и то по 200—250, но ги поставятъ по едно на едно мѣсто. Ларвитѣ, които се излупватъ, живѣятъ догдѣто да станатъ на брѣмбари отъ 3—4 години все въ земята, като унищожаватъ всички растения наредъ.

Ларвитѣ прѣяждатъ младия тютюнъ тъкмо надъ корена, но подъ земята, а на по-голѣмия правятъ дупки

въ стеблото, кждѣто ядатъ и живѣятъ. Поврѣдитѣ сж много значителни, защото всѣки наѣденъ стъркъ умира.

Унищожение? Земята около всѣки стъркъ тютюнъ трѣбва да се тѣпче, отъ което ларвитѣ умираатъ. Да се заровятъ изъ редоветѣ тукъ тамъ картофи, около които се събиратъ ларвитѣ, които трѣбва всѣки нѣколко дни да се прѣглеждатъ и убиватъ.

Ниви, нападнати отъ този неприятель, трѣбва пролѣтно и есено врѣме да се валятъ, а прѣзъ лѣтото въ голѣмитѣ горѣщини изораватъ.

Статистически свѣдения върху производството и търговията на тютюня.

* * *

Броя на фабриките и количеството на набрания и изработенъ тютюнь въ цѣлото Княжество, по години.

Години	Набрани тютюни	Брой на фабриките	Изработенъ тютюнь
1886	1,140,533	—	—
1887	1,895,335	1886 —	—
1888	2,072,472	За годинитъ 1886 —	—
1889	2,352,928	1894 не можаха да се	—
1890	1,138,817	извлѣчатъ свѣдѣния отъ	—
1891	1,616,364	Министерството на фи-	—
1892	2,016,724	нансиитъ.	—
1893	2,214,395	—	—
1894	1,287,809	88	1,121,851
1895	1,955,665	81	1,056,298
1896	1,648,434	80	1,390,185
1897	1,234,083	78	1,881,358
1898	3,443,438	81	1,773,123
1899	3,765,869	79	1,633,277
1900	3,154,056	76	1,591,521
1901	2,535,723	75	1,834,488
1902	2,913,222	65	1,846,437
1903	8,645,433	74	2,084,727
1904	4,043,534	78	2,200,905
1905	3,664,833	—	—

Външната търговия на България съ тютюнь, прѣзъ годинитъ 1886—1906 год.

А. Износъ — тютюнь на листа.

Година	ИЗСТОПАНАЗНАЧЕНИЕ — ПО ДЪРЖАВИ — ВЪ КИЛОГРАМИ												Всичко
	Австро-Унгар.	Англия	Белгия	Германия	Гърция	Египетъ	Гуамания	Сърбия	Турция	Франция	Холандия	Други държави	
1886	1686	3666	—	2082	292908	—	240	—	11258	—	—	468	312303
1887	2802	480	—	—	113505	—	—	2016	265	—	—	—	119158
1888	3719	—	—	—	76754	—	—	10411	19537	—	—	—	110421
1889	3546	—	—	—	123498	—	—	25421	83728	130	—	4140	240463
1890	10536	3610	—	—	240242	—	—	3396	107247	27956	—	1513	395100
1891	26979	4340	—	—	—	—	2430	8895	59826	17648	—	—	281377
1892	2949	5001	—	20950	140309	—	785	—	21146	3945	—	—	123820
1893	5301	40754	4896	37395	51699	—	626	564	88653	2580	—	—	203068
1894	10648	90780	50337	46206	15488	—	5599	528	17996	13557	—	—	253828
1895	3699	58153	—	55217	9166	—	—	82	18251	26638	—	1418	176955
1896	28435	99943	3038	27134	41580	—	2823	—	33675	18067	8736	72	396952
1897	17342	25987	1186	5595	129602	—	3415	—	50535	49123	5514	59	290676
1898	2845	2301	—	1212	12455	—	2358	948	22655	—	—	3835	48609
1899	7069	1453	—	189	24452	—	2880	—	27792	—	41	—	63876
1900	13178	7587	—	37320	84512	—	1071	29355	34890	690	9	12880	220802
1901	621729	61266	6110	228423	100343	—	16638	—	35716	11138	—	16395	1087310
1902	1453565	3882	—	68615	56550	227350	—	—	18885	264	—	8782	1853867
1903	1166136	46036	—	125235	17917	220623	2778	—	118902	9814	—	9287	1707178
1904	114445	9602	1373	32689	94441	241329	—	—	94069	580	—	2069	600435
1905	1896744	39492	579	254789	9522	110594	103472	—	178173	—	1460	12342	2607747
1906	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1584596

1) За 1906 год. статистиката по държава още не е публикувана.

Б. Вносъ — тютюнь на листа, въ килограми

Години	Мѣстопроизхождение по държави		Всичко
	Турция	Други държави	
1886	11596	467	12063
1887	11630	1123	12753
1888	19052	1828	20880
1889	6919	1133	8052
1890	13086	—	13086
1891	9441	2623	12064
1892	2770	1	2771
1893	4000	323	4323
1894	1483	898	2381
1895	361	2	363
1896	475	50	525
1897	88	—	88
1898	298	—	298
1899	336	5	341
1900	70	0 510	70
1901	80	0 460	80
1902	134	0 495	134
1903	490	—	490
1904	2114	—	2114
1905	1 5	—	105

В. Износъ и вносъ на надробенъ тютюнь и папироти, въ килограми

Години	Надобенъ тютюнь		П а п и р о с и	
	Износъ	Вносъ	Износъ	Вносъ
1886	4	257	—	584
1887	12666	1797	—	831
1888	23497	375	1	962
1889	1663	2845	1	1409
1890	6579	1409	9	1043
1891	2255	114	776	653
1892	5091	7	253	25
1893	8434	4	236	18
1894	2020	34	55	23
1895	1474	4	50	9
1896	3580	158	211	18
1897	932	53	115	3
1898	163	5	289	9
1899	1256	0 300	71	2
1900	20	4	158	8
1901	237	6	2133	9
1902	67	2	1191	7
1903	407	8	217	1
1904	431	19	438	2
1905	1172	4	4008	2

Количеството на засѣгитѣ пространства и произведенитѣ тютюни изъ района на Пловдивската Търговско-Инд. Камара — прѣзъ годинитѣ 1904, 1905 и 1906.

Наименование на око- литѣ	Число на тютю- нопроизводи- телитѣ				Засѣго пространство съ тютюнь				Набранъ тютюнь			
	1904		1905		1904		1905		1904		1905	
	1904		1905		1904		1905		1904		1905	
	1904	1905	1904	1905	декара	ара	декара	ара	килогр.	гр.	килогр.	гр.
1 Хасковска	3,346	2,003	2,134	11,694	5	6,768	2	8,545	621,382	850	391,422	644
2 Борисовград.	1,683	946	751	5,529	1	3,037	—	2,410	237,909	718	152,552	250
3 Харманлийс.	2,078	1,429	1,677	8,243	6	5,492	9	6,856	381,115	350	297,109	800
4 Пловдивска	1,113	969	1,231	5,982	1	4,621	1	6,256	293,780	798	391,916	—
5 Карловска	222	345	112	873	6	1,163	9	428	56,096	375	56,191	—
6 Станимашка	291	108	177	1,312	1	510	4	1,040	70,582	980	37,721	300
7 Казанлъшка	285	84	41	1,204	4	229	—	118	89,065	835	9,035	500
8 Н.-Загорска	651	375	462	2,628	5	1,672	9	1,941	173,583	087	40,710	750
9 Ст.-Загорска	217	70	15	1,006	3	287	5	93	53,009	950	7,471	900
10 Чирпанска	536	69	—	1,612	—	273	5	—	80,341	460	12,733	750
11 Т.-Пазард.	194	181	238	1,122	9	863	9	1,455	60,522	050	67,572	750
12 Пещерска	427	425	543	1,867	2	2,168	2	3,399	117,768	750	200,095	500
13 Панатюрска	74	54	7	256	3	157	8	32	6,343	—	3,657	693
14 Сливенска	97	57	69	516	7	458	8	583	42,085	550	24,841	599
Всичко:	11,214	7,115	7,457	43,849	3	27,705	1	33,160	2,288,587	763	2,093,032	436
												2,899,973
												345

Прѣдъ видъ важноста на Египетския пазаръ за пласиране на тютюнь отъ българско произхождение, ползуваме се отъ случая за да дадемъ слѣднитѣ кратки свѣдѣния за тютюневата търговия на тая страна.

Тютюньтъ е единъ отъ най-важнитѣ вносни артикули въ Египетъ. Тамъ той се асортира, обработва и послѣ експортира къмъ Европа и Америка въ видъ на папириси.

Слѣдната таблица ни показва какъвъ е билъ вносътъ въ Египетъ на тютюнь на листа, по мѣстопроизхождение, прѣзъ годинитѣ 1905 и 1906).

Мѣстопроизхождение	1 9 0 5		1 9 0 6	
	Килогр.	Лири Египетски	Килогр.	Лири Египетски ²⁾
Турция	3736300	392308	3340386	350744
Гърция	3062580	183752	3582780	214968
България	332669	33265	143209	14318
Австро-Унг. (Бос.-Херц.)	217651	22850	528922	55534
Китай (Крайн. Ист.)	86163	8619	37760	3776
Русия	21878	2188	67330	6733
Англия	14968	1570	20080	2107
Черна-Гора	—	—	14926	1495
Америка	4898	491	4804	483
Румжния	3186	319	—	—
Италия	3118	312	2598	259
Германия	918	90	2350	235
Франция	—	—	409	39
Други страни . . .	424	43	241	23
Всичко.	7484753	645807	7745795	650714

Общия вносъ на тютюна въ Египетъ, отъ горнитѣ данни, излиза, че се е увеличилъ прѣзъ изтеклата година, въ сравнение съ прѣдидущата съ 261,042 килограма. Вносътъ на българския тютюнь прѣзъ сжщата година се

¹⁾ Голѣма часть отъ тия свѣдѣния заемаме отъ рапортитѣ на Княжеското агенство въ Александрия.

²⁾ Една Египетска лира = 100 гроша = на 25'93 лева.

е намалил съ 189,460 килогр. За прѣдполагане е, че българския тютюнь, който е миналъ транзитъ прѣзъ Турция да е отбѣлзванъ, както и по-рано е вършено, като произходящъ отъ тамъ. Напротивъ, вносътъ на Гръцкия и Босна-Херциговския тютюни се е увеличилъ — първия съ 520,200 кгр., а втория съ 311,271 кгр.

Понеже Египетския пазаръ е отъ първостъпена важностъ за гръцкитъ, турски и босна-херциговскитъ тютюни, отбѣлзваме слѣднитъ сравнителни статистически данни, за внесения въ Египетъ тютюни отъ 1897 год. до 1906 включително.

Години	К и л о г р а м а		
	Гърция	Турция	Босна-Херциг.
1897	867644	4177612	44631
1898	931302	4129608	150568
1899	1025068	3977311	185554
1900	1195264	4094430	391864
1901	1560212	3646386	804761
1902	2162522	3300676	809332
1903	2251858	3146748	478052
1904	2866053	3513460	357228
1905	3062580	3736300	217651
1906	3582780	3340386	528922

Отъ горната таблица явствува, че начиная отъ 1897 год. експорта на гръцкитъ тютюни все повече и повече се увеличава за Египетъ, въ ущърбъ на турския износъ, който постоянно намалява. Отъ своя страна износътъ на Босна-Херциговскитъ тютюни достига своята кулминационна точка прѣзъ 1902 год., отъ когато започва постоянно да пада.

Главната причина поради която българския тютюнь си пробива мъчно пътъ върху Египетския пазаръ е: по високото мито, отъ два гроша на килограмъ, съ което

той се облага въ повече отъ гръцкия, турския и босна-херциговския тютюни. Гръцкия тютюнь е билъ и е по-доленъ отъ българския, въ качествено отношение; споредъ оцѣнката на митницата нашия тютюнь струва сръднѣ 10 гроша килограмътъ, турския 10 ¹/₂ гроша, босна-херциговския — 10 ³/₄ гроша, а гръцкия — 6 гроша. Тази разлика става още по-очибиюща, като се вземе прѣдъ видъ обстоятелството, че Гърция изнася за Египетъ най-добритъ си и сръдни качества тютюни. Благодарение, обаче, до извѣстна стѣпенъ на обстоятелството, че голѣма частъ отъ египетскитъ търговци и фабриканти на тютюнь сж гърци, гръцкия тютюнь е можалъ да си извоюва едно завидно мѣсто въ тютюневата търговия тамъ. Нашия тютюнь би трѣбвало да се продава по цѣната на „Самсунския тютюнь“, защото на него прилича по качество, а даже го и прѣвзхождствува; но, затова би трѣбвало да се уреди търговията му върху египетския пазаръ. Като най-сигурно сръдство за покровителствование на нашия тютюнь, Александрийския княжески агентъ посочва че е необходимо да се остановятъ въ Египетъ български търговци, които да се заловятъ съ обработването му и да държатъ постояненъ депозитъ отъ български тютюнь върху тамошния пазаръ.

